

ГАЛИНА ДОБРОЛЬОЖА

**Методичні рекомендації
до практичних занять
із
СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ**

**МОРФОЛОГІЯ.
Дієслово та його форми. Службові
частини мови**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ
ТА ЖУРНАЛІСТИКИ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

ГАЛИНА ДОБРОЛЬОЖА

**Методичні рекомендації
до практичних занять із**

**СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
(МОРФОЛОГІЯ. ДІЄСЛОВО ТА ЙОГО ФОРМИ. СЛУЖБОВІ
ЧАСТИНИ МОВИ)**

Для студентів спеціальностей
014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
035 Філологія. Українська мова та література

Житомир
Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка
2021

ББК 81.411.1-21
Г 84
УДК 811. 161. 2 (02)

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № __ від _____ 2021 року)

Рецензенти:

Коваленко Н. Д., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Плечко А. А., кандидатка філологічних наук, старша викладачка кафедри іноземних мов Поліського національного університету;

Приймак А. М., кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри слов'янських та германських мов Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Г 84   **Доброльожа Г.М.** Методичні рекомендації до практичних занять із сучасної української літературної мови (Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови). Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2021. 62 с.

У методичних рекомендаціях до практичних занять із сучасної української літературної мови міститься розподіл навчального часу за темами (лекційна, практична, самостійна робота).

Для опрацювання запропоновано теми практичних занять, перелік теоретичних питань до кожної із них, загальний список навчальної літератури, аудиторні та домашні завдання, схеми повного морфологічного розбору частин мови, питання для самоконтролю, теми рефератів, індивідуальні завдання до розділів курсу «Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови», зразки підсумкових модульних контрольних робіт, питання до екзамену.

Практичні завдання охоплюють усі розділи курсу і дають можливість перевірити рівень знань із сучасної української літературної мови (морфологія).

Сумлінне виконання вправ і творчих завдань студентами-філологами третього курсу сприятиме ґрунтовному і системному опануванню теоретичних знань, виробленню умінь і навичок, які знадобляться вчителю-мовнику.

© Доброльожа Г.М. 2021

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Навчальний курс «Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови» є найбільш важливим у процесі навчання студентів-філологів, оскільки здобувачі вищої освіти отримують основи знань з усіх рівнів мовної системи, у майбутніх вчителів формується творчий підхід до вивчення мовних явищ, виробляється науковий лінгвістичний світогляд і здібності до самостійної дослідницької праці.

Протягом п'ятого семестру студенти продовжують і закінчують вивчати морфологію сучасної української літературної мови, а саме:

самостійні частини мови: дієслово та дієслівні форми (дієприкметник, дієприслівник, дієслівні форми на *-о/-ен-о/-т-о*); прислівник; станівник; модальник;

службові частини мови: прийменник; сполучник; частка; дієслово-зв'язка;

окремі частини мови: інтер'єктиви: вигуки, звуконаслідування.

Практичне опрацювання теоретичних тем знайшло втілення в «Методичних рекомендаціях до практичних занять із сучасної української літературної мови (Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови)».

Мета викладання освітньої компоненти «Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови» – формування в майбутніх учителів-словесників та філологів системи лінгвістичних знань з морфології сучасної української літературної мови, вироблення в них чітко сформованих умінь і навичок вільного володіння граматичними, морфологічними і лексичними нормами літературної мови.

Основними **завданнями** курсу є вивчення таких проблем:

- * граматики та її предмет;
  - * граматична категорія;
  - * граматична форма слова;
  - * граматичне значення слова;
  - * морфологія як учення про форми слова;
  - * частини мови та принципи їх виділення в українській мові;
  - * принципи класифікації частин мови в сучасному мовознавстві;
  - * гомогенна класифікація частин мови;
  - * гетерогенна класифікація частин мови;
  - * розширення лінгвістичного кругозору завдяки опрацюванню альтернативних теорій мовознавців (В. Горпинича, І. Вихованця, К. Городенської та ін.);
  - * поділ частин мови на повнозначні (самостійні), неповнозначні (службові) та окремі;
  - * отримання студентами глибоких теоретичних знань з розділу «Морфологія: іменні і службові частини мови»;
- дієслово як самостійна частина мови, що виражає динамічну ознаку;
семантико-граматичні ознаки його виділення;
функціонально-семантичні групи дієслів;

граматичні категорії дієслів;
поділ граматичних категорій на загально- та частководієслівні;
синтаксичні функції дієслів;
інфінітив як неозначена (початкова) форма дієслова;
загальнодієслівна категорія виду;
загальнодієслівна категорія перехідності;
загальнодієслівна категорія стану;
часткова дієслівна категорія способу;
часткова дієслівна категорія часу;
часткова дієслівна категорія особи;
дієвідмінювання;
часткова дієслівна категорія числа;
часткова дієслівна категорія роду;
виділення двох основ дієслова: основи інфінітива та основи теперішнього (теперішнього-майбутнього) часу;
поділ дієслів за не/продуктивними класами;
морфемне членування дієслів;
словотвір дієслів;
дієприкметник як дієслівно-іменна форма;
дієслівні ознаки дієприкметників;
прикметникові ознаки дієприкметників;
власні ознаки дієприкметників;
формотворення дієприкметників;
перехід дієприкметників до класу інших частин мови;
дієслівні форми на *-н-о/-ен-о/-т-о*;
дієприслівник як дієслівно-прислівникова форма;
дієслівні ознаки дієприслівників;
прислівникові ознаки дієприслівників;
власні ознаки дієприслівників;
формотворення дієприслівників;
перехід дієприслівників до класу інших частин мови;
прислівник як самостійна периферійна частина мови;
специфіка граматичних категорій прислівника;
класифікація прислівників за лексичним значенням;
словотвір прислівників;
перехід прислівників до класу інших частин мови;
станівник як самостійна предикативна частина мови;
розряди станівника за значенням;
частиномовна база станівника;
модальник як окремий клас слів;
семантичні розряди модальних слів;
формування модальника;
загальна характеристика службових частин мови;
прийменник як службова частина мови;

семантичні типи прийменників;
 словотвір і структура прийменників;
сполучник як службова частина мови;
 поділ сполучників за способом уживання;
 поділ сполучників за синтаксичною ознакою;
 сурядні сполучники;
 підрядні сполучники;
 пояснювальні сполучники;
 розрізнення сполучників та сполучних слів;
 словотвір та структура сполучників;
частка як службова частина мови;
 частиномовний статус частки в останніх лінгвістичних студіях;
 класифікація часток за значенням і функцією, за місцем і роллю у мові;
 фразові частки;
 формотворчі частки;
 словотворчі частки;
 словотвір та структура часток;
дієслово-зв'язка як службова частина мови;
 семантичні розряди дієслова-зв'язки;
 формування дієслова-зв'язки;
 загальна характеристика окремих частин мови;
 частиномовний статус інтер'єктивів в останніх лінгвістичних студіях;
вигуки як окрема частина мови;
 семантична класифікація вигуків;
 словотвір вигуків;
звуконаслідування як окрема частина мови;
 класифікація звуконаслідувань;
 * вироблення практичних навичок з морфології;
 * удосконалення мовної та мовленнєвої підготовки майбутніх учителів;
 * досконале оволодіння граматичними, словотвірними, лексичними нормами сучасної української літературної мови, уміння правильно і аргументовано висловлювати свої думки.

Логіка і структура освітньої компоненти «Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови» та передбачені цією програмою підходи й методи вивчення матеріалу покликані сприяти підготовці майбутніх філологів до подальшого засвоєння лінгвістичного матеріалу та формування в майбутньому фахової компетенції.

Студенти повинні знати:

- * предмет, об'єкт і завдання курсу «Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови»;
- * зміст термінів *граматика, морфологія, граматична категорія, граматична форма, граматичне значення, парадигматика*;
- * зміст понять *частина мови, самотійна частина мови, службова частина мови, окрема частина мови*;

- * різновиди самостійних частин мови;
- * лексичні та граматичні ознаки кожної самостійної частини мови;
- * різновиди службових частин мови;
- * службові функції кожної із службових частин мови;
- * різновиди окремих частин мови;
- * особливості семантики та граматичних ознак інтер'єктивів;
- * різні підходи до класифікації частин мови;
- * особливості та послідовність виконання повного морфологічного аналізу слова.

Студенти повинні вміти:

- * розрізняти самостійні, службові та окремі частини мови;
- * визначати належність слова до певної частини мови;
- * визначати загальнодієслівні ознаки дієслова: вид, перехідність, стан;
- * визначати частководієслівні ознаки дієслова: спосіб, час, число, рід;
- * утворювати парадигматику дієслова певного способу та/або часу;
- * утворювати основи інфінітива і теперішнього часу, визначати за основами клас і дієвідміну;
- * визначати морфемну будову та словотвір дієслова;
- * визначати дієслівні, прикметникові та власні ознаки дієприкметника;
- * утворювати дієприкметникові форми;
- * визначати морфемну будову та формотворення дієприкметника;
- * визначати дієслівні, прислівникові та власні ознаки дієприслівника;
- * утворювати дієприслівникові форми;
- * визначати морфемну будову та формотворення дієприслівника;
- * давати повну лексико-граматичну характеристику дієслівним формам на *-н-о/-ен-о/-т-о*;
- * давати повну лексико-граматичну характеристику станівника;
- * давати повну лексико-граматичну характеристику модальника;
- * визначати семантичний тип прийменника;
- * визначати словотвір та будову прийменника;
- * правильно писати складні та складені прийменники;
- * визначати сполучники за способом уживання;
- * визначати сполучники за синтаксичною ознакою;
- * розрізняти сполучники та сполучні слова;
- * визначати словотвір та будову сполучника;
- * правильно писати складні та складені сполучники;
- * визначати групу часток за значенням і функцією;
- * визначати словотвір та будову частки;
- * правильно писати складні та складені частки;
- * розрізняти інтер'єктиви – вигуки і звуконаслідування;
- * визначати семантичний тип вигука;
- * визначати словотвір та будову вигука;
- * визначати семантичний тип звуконаслідування;
- * визначати будову вигука;

* правильно писати та пунктуаційно виділяти інтер'єктиви.

Освітня компонента «Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови» викладається на III курсі, у V семестрі.

На вивчення освітньої компоненти відводиться 120 годин 4,0 кредити ECTS.

Форма проведення занять: лекції, практичні заняття.

Методичні рекомендації підготовки до практичних занять:

1. Підготувати відповіді на теоретичні питання, користуючись навчальним посібником (*Доброльоза Г. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови: навчальний посібник для дистанційного навчання здобувачів вищої освіти ННІ ФЖ. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 2021.   с.) та/чи підручниками, навчальними посібниками, курсами лекцій, монографіями з основного списку літератури, які подано у навчальному посібнику та/ або «Методичних рекомендаціях...» Г. Доброльозі. Для більш ґрунтовного розкриття теоретичних питань варто скористатися додатковим списком літератури, який запропоновано до кожної із тем.*
2. Виконати запропоновані практичні завдання, які дібрані автором самостійно та укладені відповідно до змісту навчальної і робочої програм з урахуванням надмірного наповнення освітньої компоненти матеріалом і незначної кількості навчального часу, який відведено на опрацювання. Для перевірки правильності виконання практичних завдань слід користуватися матеріалами лекцій, словниками та іншою довідковою літературою.
3. Закріпити знання та навички допоможе повний морфологічний аналіз вивчених частин мови та їхніх форм. Для дотримання чіткої послідовності під час повного морфологічного аналізу бажано користуватися схемами, які подано за:
Богдан М., Власенко В., Конторчук Г. Сучасна українська літературна мова. Лексичний, фонетичний і граматичний аналізи. Ж.: ПЦ ЖДПУ, 2001. 135 с.;
Доброльоза Г. Методичні рекомендації до практичних занять із сучасної української літературної мови (Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови). Житомир: Вид-во ЖДУ, 2021.   с.;
Прус В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Зразки розборів. Ж.: ПЦ ЖДПУ, 2011. 176 с.
4. Дати відповіді на питання для самоконтролю.
5. Визначити проблемні питання, з якими необхідно звернутися на консультацію до викладача.

Алгоритм підготовки:

* потрібно визначити порядок підготовки навчального матеріалу, оскільки мають бути розглянуті всі питання, запропоновані в плані заняття;

- * взяти в бібліотеці університету (читальному залі, на кафедрі української мови, купити/позичити) джерела, зазначені у списку основної літератури. При підборі літератури доречно скористатися бібліотечними каталогами (алфавітними, предметними);
- * визначити розділи, у яких розкрито питання заняття;
- * прочитати ці розділи;
- * скласти план (простий чи складний) відповіді на кожне питання;
- * визначити основні поняття, які необхідно засвоїти;
- * проаналізувати, як опрацьований матеріал пов'язаний з іншими питаннями теми;
- * щоб краще зрозуміти і запам'ятати матеріал, потрібно скласти короткий план відповіді, таблицю, схему;
- * визначити проблеми в опрацьованому матеріалі, які потребують подальших консультацій та пояснень з боку викладача;
- * дати відповіді на запитання для самоперевірки.

Підготовка до **підсумкової модульної контрольної роботи (ПМР)** передбачає узагальнення та систематизацію знань із модулів «Дієслово та дієслівні форми», «Прислівник. Станівник. Модальник», «Службові частини мови: прийменник, сполучник, частка, дієслово-зв'язка», «Окремі частини мови: вигук, звуконаслідування» і включає теоретичний, тестовий та практичний блоки завдань.

Алгоритм підготовки:

- * необхідно ознайомитися з переліком питань та завдань до ПМР;
- * підібрати підручники, інструктивно-методичні матеріали, довідкову літературу, необхідну для підготовки (перелік є в інструктивно-методичних матеріалах до курсу);
- * переглянути зміст кожного питання, користуючись курсом лекцій, підручниками та власними конспектами;
- * визначити рівень знань із кожного питання;
- * визначити питання, які потребують консультації у викладача, більш ретельної самостійної підготовки. Для цього потрібно повернутися до алгоритму підготовки теоретичних питань до практичних занять та виконання практичних завдань до практичних занять;
- * особливо ретельно потрібно підготувати питання, які винесені на самостійне опрацювання, оскільки вони є складовою навчальної програми;
- * при підготовці до ПМР студент виконує індивідуальні завдання, які здає викладачеві під час консультації;
- * для самоперевірки необхідно переказати теоретичні питання, виконати практичні завдання.

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ (014.01 / 035)

№	Теми	Кількість годин			
		У тому числі			
		усь го	Лек ції	прак тичні	само стій н
	I модуль				
1	<p>Дієслово. Його лексичне значення, граматичні категорії та синтаксичні функції. Інфінітив як неозначена форма дієслова.</p> <p><u>Дієслово</u> як самостійна лексико-граматична частина мови, що виражає динамічну ознаку. Функціонально-семантичні групи дієслів. Розрізнення дієслів дії та дієслів стану. Граматичні категорії дієслів. Система граматичних форм дієслів. Загальна характеристика дієслівних форм. Синтаксичні функції дієслова.</p> <p><u>Інфінітив</u>. Семантико-морфологічні особливості інфінітива як початкової форми дієслова. Витворення інфінітива, формальні показники цієї дієслівної форми. Суфікси інфінітива. Демінутивні форми інфінітива. Граматичні категорії, які властиві інфінітивним формам. Функція інфінітива в синтаксичній системі української мови. Загальна характеристика <u>граматичної категорії виду</u> дієслова. Основні значення дієслів не/доконаного виду. Поділ дієслів за ознакою виду. Дієслова симетричної видової парадигми. Протиставлення форм не/доконаного виду. Способи творення видових пар. Одновидові дієслова не/доконаного виду. Двовидові дієслова. Загальна характеристика <u>граматичної категорії не/перехідності</u> дієслова. Проблематика не/перехідності в історичному аспекті. Класифікація перехідних дієслів. Характеристика неперехідних дієслів. Непрямо-перехідні та ситуативно-перехідні дієслова.</p> <p><u>Загальна дієслівна категорія стану</u>. Зв'язок дієслівної категорії стану з категорією</p>	10/10	4/4	6/6	

<p>не/перехідності. Вивчення категорії стану з історичного погляду. Поділ дієслів на стани. Дієслова активного стану. Дієслова пасивного стану. Зворотно-середній стан дієслів. Позастанові дієслова. Погляди українських мовознавців на проблему класифікації дієслова за станами.</p> <p>Сутність часткової дієслівної <u>граматичної категорії способу</u>. Поділ дієслів за способами. Дієслова дійсного способу. Дієслова умовного способу. Дієслова наказового способу. Спонукальний і бажальний способи дієслів. Вживання форм одного способу у значенні іншого.</p> <p>Часткова дієслівна <u>граматична категорія часу</u>. Її зв'язок із категорією виду. Поділ дієслів за часовою ознакою.</p> <p>Дієслова теперішнього часу. Чергування в основі слова.</p> <p>Дієслова майбутнього часу. Три форми дієслів майбутнього часу.</p> <p>Дієслова минулого часу. Дієслова давноминулого часу. Уживання одних часових форм у значенні інших.</p> <p>Дієслівна <u>категорія особи</u> як вираження стосунку дії до суб'єкта. Характеристика трьох особових форм дієслова. Вживання одних особових форм у значенні інших.</p> <p>Способи вираження категорії особи: синтетичний, аналітичний. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Уживання дієслів з узагальнено-особовим, неозначено-особовим значенням. Безособові дієслова. Власне безособові та особові дієслова у безособовому значенні.</p> <p>Дієслівна <u>категорія числа</u>. Сутність категорії числа. Засоби вираження категорії числа у відмінюваних формах дієслова – особових та родових. Переносні значення категорії числа.</p> <p>Дієслівна <u>категорія роду</u>. Вияв категорії роду у структурі дієприкметників, формах минулого та давноминулого часу дієслів дійсного та умовного способу. Засоби вираження категорії роду в окремих</p>				
---	--	--	--	--

	<p>дієслівних формах. Історичний коментар щодо категорії роду в дієслівних формах сучасної української мови.</p> <p><u>Дієвідмінювання</u>. Критерії поділу дієслів на дієвідміни. Засоби розрізнення дієвідмін.</p> <p>Дієслова архаїчної групи.</p> <p><u>Дві основи</u> дієслова, їх структура. Творення дієслівних форм від основи інфінітива та від основи теперішнього часу.</p> <p><u>Класи дієслів</u>. Не/продуктивні класи дієслів як результат співвіднесеності основ інфінітива та основ теперішнього часу дієслів.</p> <p><u>Морфемне</u> членування дієслова. Афікси, що стоять поза основою дієслова.</p> <p>Способи <u>творення</u> дієслова.</p> <p>Не/продуктивні афікси.</p> <p><u>Правопис</u> дієслів.</p> <p>Особливості <u>наголошування</u> дієслів.</p>				
2	<p>Дієслівні форми.</p> <p><u>Дієприкметник</u> як окрема дієслівно-іменна форма. Двоїтий характер дієприкметників. Склад і творення дієприкметників. Перехід дієприкметників до класу інших частин мови (ад'єктивація, субстантивація). Сильова і частотно-функціональна специфіка дієприкметникових форм сучасної української мови (історичний коментар).</p> <p>Спосіб творення дієприкметників.</p> <p>Синтаксична функція дієприкметників.</p> <p><u>Дієслівні форми на -н-о/ -т-о</u>. Граматичні категорії. Спосіб творення дієслівних форм.</p> <p><u>Дієприслівник</u> як окрема дієслівно-прислівникова форма. Загальна характеристика дієслівних та прислівникових ознак. Походження дієприслівника. Питання про другорядний присудок. Перехід дієприслівника до класу інших частин мови (адвербіалізація). Особливості використання дієприслівникових зворотів. Спосіб творення дієприслівників. Синтаксична функція дієприслівників.</p>	6/4	2/2	4/2	
3	<p>Прислівник як самостійна частина мови.</p> <p>Прислівник як самостійна незмінна частина мови, що має значення ознаки ознаки.</p>	10/10	4/4	6/6	

	Синтаксична функція прислівника. Класифікація прислівників за лексичним значенням. Ступені порівняння означальних прислівників. Структура прислівникових основ. Перехід прислівників до класу інших частин мови. Правопис прислівників. Наголошування прислівників.				
4	Станівник як самостійна частина мови. Загальна характеристика слів категорії стану (станівник, безособово-предикативні слова, предикат). Історія дослідження. Лексико-семантичні групи та частино-мовна база станівника.				+
5	Модальник як окремий розряд слів. <u>Модальні слова</u> як один із засобів вираження суб'єктивної думки. Загальна характеристика модальника. Групи модальників за значенням. Морфологічні властивості модальника. Синтаксичні властивості модальника. Формування модальника. Частиномовний статус модальника.				+
	I модуль Σ	26/ 24	10/ 10	16/ 14	
	II модуль				
6	Службові частини мови. Загальна характеристика службових частин мови. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника. Визначення прийменника як службової частини мови. Семантичні типи прийменників. Синтаксичний принцип класифікації прийменників. Словотвір. Будова. Правопис. Основні значення конструкцій з первинними прийменниками. Переклад російських прийменників українською мовою.	4/4	2/2	2/2	
7	Сполучник як службова частина мови. Визначення сполучника як службової частини мови. Класифікація сполучників за способом уживання. Поділ сполучників за синтаксичною ознакою на сурядні, підрядні та пояснювальні. Походження сполучників. Структура сполучників. Синонімія у вживанні сполучників. Багатовекторність окремих сполучників.	6/6	2/2	4/4	

	Розрізнення сполучників та сполучних (відносних) слів. Розрізнення сполучників та омонімів – різних частин мови. Правопис та розділові знаки при вживанні сурядних, підрядних і пояснювальних сполучників.				
8	Частка як службова частина мови. Проблема лінгвістичного статусу частки. Визначення частки як службової модальної частини мови. Класифікація за значенням і функцією, за місцем і роллю у мовних засобах. Фразові частки. Формотворчі частки. Словотворчі частки. Перехід часток з одного розряду до іншого. Склад часток за походженням. Розрізнення часток та омонімічних слів інших частин мови. Будова часток. Написання часток. Написання часток <i>не, ні</i> з різними частинами мови	4/4	2/2	2/2	
	Дієслова-зв'язки. Дієслово-зв'язка як компонент синтаксичної конструкції. Семантична класифікація дієслів-зв'язок. Історія питання.				+
	Інтер'єктиви як окрема частина мови. Проблемність визначення статусу інтер'єктивів. Визначення інтер'єктивів як окремої частини мови. Правопис інтер'єктивів та вживання розділових знаків. <u>Вигуки</u> як еквіваленти висловів, що виражають почуття та волевиявлення людей. Семантична класифікація вигуків. Групи вигуків за походженням. <u>Звуконаслідування</u> (ономатопи) – слова, що передають звуки не/живої природи. Класифікація звуконаслідувань. Розмежування звуконаслідувань та безсуфіксних дієслів моментальної дії. Синтаксична функція інтер'єктивів. Інтер'єктиви як матеріал для продуктивного дієслівного та іменникового словотвору.	6/6	2/2	4/4	
	II модуль Σ	20/ 20	8/8	12/ 12	
	Разом Σ	46/ 44	18/ 18	28/ 26	

Практичні заняття № 1-3 (6 год / 6 год)

Тема: ДІЄСЛОВО

ЯК САМОСТІЙНА ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА ЧАСТИНА МОВИ

Дієслово. Його лексичне значення, граматичні категорії та синтаксичні функції. Інфінітив як неозначена форма дієслова.

1. Дієслово як самостійна лексико-граматична частина мови, що виражає динамічну ознаку.
2. Функціонально-семантичні групи дієслів.
3. Семантичний зв'язок дієслова з іншими частинами мови. Квазі-дієслова.
4. Розрізнення дієслів дії та дієслів стану.
5. Граматичні категорії дієслів.
6. Система граматичних форм дієслів.
7. Загальна характеристика дієслівних форм.
8. Синтаксичні функції дієслова.
9. Інфінітив. Семантико-морфологічні особливості інфінітива як початкової форми дієслова.
10. Витворення інфінітива, формальні показники цієї дієслівної форми. Суфікси інфінітива. Демінутивні форми інфінітива.
11. Граматичні категорії, які властиві інфінітивним формам.
12. Функція інфінітива в синтаксичній системі української мови.
13. Функціонально-стильове навантаження інфінітивних форм у сучасній українській мові.

Загальнодієслівні граматичні категорії

14. Загальна характеристика граматичної *категорії виду* дієслова.
15. Основні значення дієслів не/доконаного виду.
16. Поділ дієслів за ознакою виду.
17. Дієслова симетричної видової парадигми. Протиставлення форм доконаного та недоконаного виду. Способи творення видових пар.
18. Одновидові дієслова. Одновидові дієслова не/доконаного виду.
19. Двовидові дієслова.
20. Зв'язок між граматичними категоріями виду та часу дієслова.
- Загальна характеристика граматичної категорії не/перехідності дієслова.
21. Проблематика не/*перехідності* в історичному аспекті.
22. Класифікація перехідних дієслів. Непрямо-перехідні дієслова.
23. Характеристика неперехідних дієслів.
24. Ситуативно-перехідні дієслова.
25. Загальна дієслівна *категорія стану*.
26. Зв'язок дієслівної категорії стану з категорією не/перехідності.
27. Вивчення категорії стану з історичного погляду.
28. Поділ дієслів на стани.
29. Дієслова активного стану.
30. Дієслова пасивного стану.

31. Зворотно-середній стан дієслів.
32. Позастанові дієслова.
33. Погляди українських мовознавців на проблему класифікації дієслова за станами.
- Часткові дієслівні граматичні категорії
34. Сутність часткової дієслівної граматичної *категорії способу*.
35. Поділ дієслів за способами.
36. Дієслова дійсного способу.
37. Дієслова умовного способу.
38. Дієслова наказового способу. Питання про спонукальний і бажальний способи дієслів.
39. Вживання форм одного способу у значенні іншого.
40. Часткова дієслівна граматична *категорія часу*. Її зв'язок із категорією виду.
41. Поділ дієслів за часовою ознакою.
42. Дієслова теперішнього часу. Чергування в основі слова при творенні форми теперішнього часу.
43. Дієслова майбутнього часу. Три форми дієслів майбутнього часу.
44. Дієслова минулого часу.
45. Дієслова давноминулого часу.
46. Уживання одних часових форм у значенні інших.
47. Дієслівна *категорія особи* як вираження стосунку дії до суб'єкта.
48. Характеристика трьох особових форм дієслова.
49. Вживання одних особових форм у значенні інших.
50. Способи вираження категорії особи: синтетичний, аналітичний.
51. Дієслова з неповною особовою парадигмою.
52. Уживання дієслів з узагальнено-особовим, неозначено-особовим значенням.
53. Безособові дієслова. Власне безособові та особові дієслова у безособовому значенні.
54. Дієслівна *категорія числа*. Сутність категорії числа.
55. Засоби вираження категорії числа у відмінюваних формах дієслова – особових та родових.
56. Переносні значення категорії числа.
57. Дієслівна *категорія роду*. Вияв категорії роду у структурі дієприкметників, формах минулого та давноминулого часу дієслів дійсного та умовного способу.
58. Засоби вираження категорії роду в окремих дієслівних формах.
59. Історичний коментар щодо категорії роду у дієслівних формах сучасної української мови.
60. *Дієвідмінювання*. Критерії поділу дієслів на дієвідміни. Засоби розрізнення дієвідмін. Дієслова архаїчної групи.
61. *Дві основи дієслова*, їх структура.
62. Творення дієслівних форм від основи інфінітива.
63. Творення дієслівних форм від основи теперішнього часу.

64. Класи дієслів.

65. Продуктивні та непродуктивні класи дієслів як результат співвіднесеності основ інфінітива та основ теперішнього часу дієслів.

66. Морфемне членування дієслова.

67. Афікси, що стоять поза основою дієслова.

68. Способи творення дієслова.

69. Продуктивні та непродуктивні афікси.

70. Правопис дієслів.

71. Особливості наголошування дієслівних форм.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Розглянути теоретичні питання.

2. Визначити загальні дієслівні категорії: вид, перехідність, стан:

3. Визначити часткові дієслівні категорії: спосіб, час, особу, число, рід (оформити як таблицю):

1. Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову (Л. Кост.). 2. Земле, стелися житом, ряснився квітом спозарання – хай стигнуть яблука зелені (В. Крищенко). 3. Схотілося сонця. 4. Здалеку несеться сумний голос трембіти і будить зі сну полонину. 5. Дума-квітонька русява омивається дощем. 6. Обсипався яблуневий цвіт: і стежки засипав, і доріжки. 7. Хай буйно родиться пишиця, щоб кожен був за неї рад (Д. Павл.). 8. Не пишеться, а думається тільки, сміється осінь в очі багрянцем. 9. І пригадалося йому дитинство: над водами хляються лози, лелека пливе в висоті. 10. Раз опечешся – другий остережешся (Прим.: тут і далі прислів'я). 11. Опеньки з'явилися – літо скінчилося. 12. Сидить – надувається, три дні в чоботи взувається. 13. На хліб заробляється руками, а на хліб з маслом – головою. 14. Пахоці води поєдналися з пахоцями лісового повітря. 15. Не шкодуй часу на навчання. 16. Без вітру море не штормить. 17. Ти б, метелику, не дуже пишався – сам учора гусінню був. 18. Не чинить лихого, і ніхто не скаже слова злого. 19. Не пнишь бути найвищим, а вчись бути корисним. 20. Чистим зерном засієш поле, то вродить хліб, як море. 21. Погані люди стали: візьми нишком, зразу кажуть, що злодій. 22. Хто збився з дороги, то зрадіє і стежці. 23. Чого Івась не навчиться, того й Іван не знатиме. 24. Зав'яжеш рот мішкові, а не селові. 25. Занадилось решето гречку переводити.

4. Визначити за кінцевими при/голосними основи інфінітива та основи теперішнього часу, не/продуктивний клас дієслів:

хилити, гарчати, робити, вірити, сидіти, летіти, керувати, сказати, гримнути, любити, спішити, кричати, тримати.

5. З'ясувати морфемну будову дієслів. Визначити спосіб дієслівного словотвору (дієслова поставити у початковій формі!):

написало, виходила, знаходжу, зробить, повірмо, привозьте, спечуть, зловтішатися, вип'є, обнародують, подвоюються, обжився, викає, скажімо, дай, попоходжу, дозрівають, чутимемо, сушитимемо, брязкотітимуть, доміряю, вимовте, випусуй, світити, попереджу, звикають, обездолив, опустіла, гіршає, передбачать, задимлять, зганьбив, виніс, відмінимо, прокричу.

6. Виконати повний морфологічний розбір дієслів:

Літо – солодка чарівна казка

Розгонисто налетіло літо. Розімлілий серпень підперезався барвистим поясом і ходить по садках, струшує на землю перестиглі шовковиці.

- От і діждали ще одного літечка, - каже мама, зіпершись на сапу.

Полемо з мамою город. Зігріті літом, наливаються зерном ячмінь, пшениця, жито. А на нашому городі підкручує пишні вуса часник. Стеблинки щавлю кумедно зіп'ялися на зелені ніжки, ніби зібралися кудись тікати. Сп'янілі від сонця молоді соняшники цілуються із в'юнкою квасолею.

- Скільки разів бачу все це на своєму віку, а от звикнути не можу, - ніби виправдовується мама і всміхається. – Ти тільки послухай, доню, як солодко пахне земля! І кожна зеленинка на ній пахощі має.

Мама нагинається, пестить руками молоді голівки капусти. До її ніг лащить лапате гарбузове огудиння.

- Земля добра і щедра, доню...

Я мовчу. Я не кажу мамі, що вже чула це від неї. Минулого літа й позаминулого. Але промовляє мама ті слова як найбільше одкровення. І я вірю: вона заново відкриває для себе літо. А що вже про мене казати? Я менше на світі прожила. Літо – це казка (Віра Оберемок).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.

2. Виконати вправи:

2.1. Визначити вид дієслова, утворити видову пару, пояснити спосіб видотворення:

заборонити, допекти, закотити, розрізати, витягти, попоходити, стати, виключити, загородити, дізнатися, працювати, закинути, проитовхнути, помилитися, мовити, лягти, гордувати, замести, бігти, хотіти, женити, проказати, дати, вивчити, інформувати, протирати, бути, побілити, розуміти.

2.2. Скласти словосполучення і визначити перехідність і стан дієслів:

зловити, гриміти, проектувати, шоферувати, взувати/ся, міркувати, сіяти, мотивувати, кукурікати, обминати, біліти, білити, купити/ся, співати, почути/ся, замріятися, припасти, нажитися, грати/ся.

2.3. У тексті знайти дієслова, поставити їх у формі інфінітива, визначити вид, перехідність і стан:

Навіщо ризикувати?

Навесні дві насінинки опинилися в одній ямці. Одна сказала:

- Хочу вкоренитися, вирости, випустити паростки з-під кори ґрунту, розкрити бруньки, аби проголосити весну, відчутти сонячне тепло на листочках, блаженство роси на пелюстках!

І вона виростила. А друге сказало:

- Я боюся... Якщо пушу коріння вглиб землі, невідомо, що зустріну там в темряві. Почну пробиватися крізь твердий ґрунт, то ще пошкоджу свої пагінці. Розкрию бруньки, то слимак може їх з'їсти. А якщо зацвіту, то якась дитина може вирвати мене із землі. Краще почекати кращих часів.

І вона чекала. Якось курка, що порпалася в землі у пошуках їжі, знайшла насінину, яка все ще чекала, і з'їла її (Піно Пелегріно).

2.4. Утворити форми наказового способу, виділити формотворчі афікси: *писати, відрізати, провітрити, куцитися, вийти, глянути, посікти.*

2.5. Утворити форми умовного способу, виділити формотворчі афікси: *знати, стерегти, домогтися, передати, везти.*

2.6. Утворити парадигму дієслів дійсного способу, підкреслити граматичні показники:

теперішній час	<i>бігти, хапати, ловити, сікти, світати, клеїти</i>
майбутній час	<i>вишити, вірити, доробити, побачити, мріяти</i>
минулий час	<i>чекати, втікати, нести, написати</i>
давномин. час	<i>читати, пасти, зрозуміти</i>

2.7. Визначити спосіб дієслів і виділити граматичні показники:

1. Хай завжди буде сонце. 2. Берись дружно – не буде сутужно. 3. Питай не старого, а бувалого. 4. Хотіла б я піснею стати (Л.Укр.). 5. Заснути б отут просто неба. 6. Сказав би словечко, та вовк недалечко. 7. Не їж у шапці, бо твоя дружина матиме дурного чоловіка. 8. Поверніть зиму! Я ще не маю з ким зустрічати весну. 9. На зло мамці хай ніс відмерзне. 10. Якби хліб та одежа, то їв би козак лежа. 11. Не дай, Боже, ледачому ще й хвороби. 12. Тож веселімося, людоньки, на людях. Хай меле млин свою одвічну дерть (Л. Кост.). 13. Не бачила оком – не кажи язичком. 14. Пустити чорта в хату, то він і на піч залізе. 15. У ліс дрова не возять. 16. Хату обдирає, та сіни лагодить. 17. Збреше й оком не моргне. 18. Не вродив мак – перебудемо і так. 19. Хвалися сином, коли їстимеш його хліб. 20. Скажемо війні: йди собі з миром! 21. Крашанка яйцеві дорікала.

2.8. Визначити основу інфінітива та основу теперішнього (майбутнього простого) часу. Утворити всі можливі дієслівні форми від цих основ: *вижити, берегти, зберегти, боліти, в'янути, кидати, вчити, провчити.*

2.9. Визначити класи дієслів і пояснити принцип поділу на не/ продуктивні класи:

зимувати, бігти, бігати, терпіти, обдумати, їсти, закреслювати, закреслити, доповісти, подати, пізнавати, передплачувати, хотіти, одержувати, сутеніти, глянути, метикувати, жити, банити, шерити.

2.10. Увести в контекст і виконати повний морфологічний аналіз дієслів:

хай подумаю, розсміюся, нехай вирішать, сказати б, скис, завесніла, виконуватимемо, змерз би, здобудьте, прилечу, перевірятиму, принесімо, вицокують, зашелестять, накресліть, знати, ви'грає', задивився, пригорнуся, засніжило, перекажіть, були назвали, буде думати, робить, вичікувати.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «ДІЄСЛОВО

ЯК САМОСТІЙНА ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА ЧАСТИНА МОВИ»

1. Яка частина мови називається дієсловом?
2. Якими морфологічними засобами виражається категоріальне значення дії?
3. Хто з мовознавців уперше вжив термін *дієслово*?
4. Хто із класичних мовознавців вивчав українське дієслово?
5. Хто із сучасних мовознавців вивчає українське дієслово?
6. Які проблеми щодо дієслово на сьогодні залишаються нерозв'язаними?
7. На які функціонально-семантичні групи слів поділяються дієслова?
8. Як семантично пов'язані дієслова з іншими частинами мови?
9. Яким чином розрізняють дієслова дії та дієслова стану?
10. Дайте загальну характеристику усіх дієслівних форм.
11. Які синтаксичні функції виконує дієслово?
12. З'ясуйте семантико-морфологічні особливості інфінітива як початкової форми дієслова.
13. Поясніть спосіб утворення інфінітивних форм.
14. Які синтаксичні функції виконує інфінітив?
15. Які загальнодієслівні категорії властиві дієслову і всім дієслівним формам?
16. Яка загальна характеристика граматичної категорії виду дієслова?
17. Яким чином поділяються дієслова за ознакою виду?
18. З'ясуйте основні значення дієслів недоконаного виду.
19. З'ясуйте основні значення дієслів доконаного виду.

20. Які дієслова називаються одновидовими?
21. Які дієслова називаються двовидовими?
22. Яким чином пов'язані граматичні категорії виду та часу дієслів?
23. Дайте загальну характеристику граматичної категорії не/перехідності дієслова.
24. Які дієслова належать до перехідних?
25. Які дієслова належать до неперехідних?
26. Які дієслова належать до непрямо-перехідних?
27. Які дієслова належать до ситуативно-перехідних?
28. Дайте загальну характеристику граматичної категорії стану дієслова.
29. Як дієслівна категорія стану пов'язана з перехідністю дієслова?
30. Які розбіжності у поглядах українських мовознавців на дієслівну категорію стану ви знаєте?
31. Яким чином поділяються дієслова на стани?
32. Дайте характеристику дієслів активного стану.
33. Дайте характеристику дієслів пасивного стану.
34. Дайте характеристику дієслів зворотно-середнього стану.
35. Дайте характеристику позастанових дієслів.
36. Які частководієслівні категорії властиві дієслову і всім дієслівним формам?
37. У чому полягає сутність дієслівної категорії способу?
38. На які групи за способами поділяються дієслова?
39. Дайте загальну характеристику дієслів дійсного способу.
40. Дайте характеристику дієслів умовного способу.
41. Дайте характеристику дієслів наказового способу.
42. Які часові форми має сучасне українське дієслово?
43. Дайте характеристику дієслів теперішнього часу.
44. Дайте характеристику дієслів майбутнього часу.
45. Дайте характеристику дієслів минулого часу.
46. Дайте характеристику дієслів давноминулого часу.
47. Охарактеризуйте дієслівну категорію особи.
48. Яким дієсловом властива неповна особова парадигма?
49. Наведіть приклади уживання одних особових форм у значенні інших.
50. Охарактеризуйте дієслівну категорію роду.
51. Охарактеризуйте дієслівну категорію числа.
52. Поясніть принцип поділу дієслів на дієвідміни.
53. На які класи поділяються дієслова? Які формальні показники класів?
54. Які дієслівні форми утворюються від основи інфінітива?

55. Які дієслівні форми утворюються від основи теперішнього (майбутнього простого) часу?
56. Які морфеми не входять до основи дієслова?
57. З'ясуйте способи словотвору дієслова.
58. За допомогою яких префіксів утворюються дієслова?
59. За допомогою яких суфіксів утворюються дієслова?

Практичні заняття № 4-5 (4 год / 2 год)

Тема: ДІЄПРИКМЕТНИК, ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ НА -Н-О (-ЕН-О)/-Т-О, ДІЄПРИСЛІВНИК ЯК ОКРЕМІ ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ

1. Дієприкметник як окрема дієслівно-іменна форма. Двоїстий характер дієприкметників.
  - 1.1. Склад і творення дієприкметників.
  - 1.2. Перехід дієприкметників до класу інших частин мови (ад'ективація, субстантивація).
  - 1.3. Сильова і частотно-функціональна специфіка дієприкметникових форм сучасної української мови (історичний коментар).
  - 1.4. Спосіб творення дієприкметників.
  - 1.5. Синтаксична функція дієприкметників. Розділові знаки при вживанні дієприкметника.
  - 1.6. Правопис дієприкметників.
2. Дієслівні форми на -н-о (-ен-о)/-т-о як окрема дієслівна форма.
  - 2.1. Спосіб творення дієслівних форм на -н-о (-ен-о)/-т-о.
3. Дієприслівник як окрема дієслівно-прислівникова форма. Загальна характеристика дієслівних та прислівникових ознак.
  - 3.1. Походження дієприслівника.
  - 3.2. Питання про другорядний присудок.
  - 3.3. Перехід дієприслівника до класу інших частин мови (адвербіалізація).
  - 3.4. Особливості використання дієприслівникових зворотів.
  - 3.5. Спосіб творення дієприслівників.
  - 3.6. Синтаксична функція дієприслівників. Розділові знаки при вживанні дієприслівників.
  - 3.7. Правопис дієприслівників.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Розглянути теоретичні питання.
2. Виписати дієприкметники, з'ясувати їхню семантику, визначити морфологічні ознаки дієслова, прикметника і власне дієприкметника:
  1. *І спогади, сльозами не омиті, / приходили прощатися з життям* (Л. Кост.);
  2. *В моїм краю ще збереглись могили, / насипані шапками козаків* (М. Руденко);
  3. *Я стужився, мила, за тобою, / З туги обернувся мимохіть / В явора, що палений журбою, / Сам-один між жуками стоїть* (Д. Павличко).

3. Від дієслівних основ утворити усі можливі форми дієприкметників, пояснити, від якої дієслівної основи вони утворилися, виділити морфеми:

вирувати, минути, перемолоти, змерзнути, просити, мандрувати, схуднути, почорніти, прибути, зачепити, виплатити, подорожувати, заплести, вести, не чувати.

4. Згрупувати дієприкметникові та прикметникові словосполучення, пояснити явище ад'єктивації:

не сказане другом слово, неказанна радість, незлічена худоба, незліченний скарб, поранений боєць, важко поранений командир, варе'ний рис, ва'рена картопля, не здійснений задум, нездійсненна мрія, ніким не пояснений матеріал, непояснений вчинок, смажена картопля, смажене на вогні м'ясо, блискучий виступ, блискаючі вночі зорі, блискаючі зорі, відкритий погляд, відкриті навстіж двері.

дієприкметники: *пе'чений, ко'пчений, су'шений, ва'рений, со'лений, ко'лючий, про'клятий, у'чений*

5. Виконати повний морфологічний аналіз дієприкметників:

1. Піднесли печеного в золі гарбуза. 2. В гостях добре, а вдома – і солома їдома. 3. Руки були змерзлі як грудка. 4. Судженого і конем не об'їдеш. 5. Вікна забиті, і висить замок – ржава сережка над кігтиком клямки (Л. Кост.). 6. Перед нами відкривається вражаючий уяву краєвид. 7. Я ради цього ладна жити, всі інші хай проходять мимо, аби в просторах не згубить одне, своє, неповториме (Л. Кост.). 8. Руйнувати – це, як і раніше, найсильніша із вроджених схильностей людини (М. Бібром). 9. Що таке місто, як не острів, оточений простором? (М. Бродський). 10. Я не розумію прочитаного. 11. Прибулих він притис до себе. 12. Вони сміливо брели через ніким не прохідимий Сиваш. 13. Хата буде не замкнена –тож заходь!

6. Утворити дієслівні форми на *-н-о (-ен-о)/-т-о*, пояснити спосіб творення, скласти два речення на вибір, визначити синтаксичну роль: *посадити, написати, набути.*

7. Виписати дієприслівники, з'ясувати семантику, визначити морфологічні ознаки дієслова, прислівника і власне дієприслівника:

1. Дай, Боже, нам любити Україну понад усе сьогодні – маючи, щоб не довелося потім гірко любити – втративши (В. Чорновіл);
2. І радо п'є, здригаючись від щастя, земля краплини свіжі та сріблясті (М. Рильський);
3. Степ, струсивши із себе росу, горить рівним жовто-зеленим огнем (Панас Мирний).

8. Від дієслівних основ утворити форми дієприслівника, пояснити, від якої дієслівної основи вони утворилися, виділити морфеми:

казати, спекти, сміятися, співати, побілити, навчатися.

9. Визначити часові значення дієприслівника стосовно основного дієслова, увести дієприслівники у міні-контекст:

заробивши, славлячи, знехтувавши, нехтуючи, мружачись, сівши, доповівши, бажаючи, оживаючи, замкнувши, засміявшись.

10. Виконати повний морфологічний аналіз дієприслівників:

1. Слідкуючи за плином часу, ми не помічаємо, як проходить життя. 2. Гай стояв замріявшись, чекаючи осені. 3. І вся земля, росяніючи, тепер здається колискою життя (М. Ст.). 4. Господь, створюючи людину, децю переоцінив свої сили (О. Вайдл). 5. Іноді хвилини тягнуться так довго, що, дивлячись на годинник, хочеться сказати часу: «Пересувай ноги!» (І. Векслер). 6. Одходячи на спокій, сонце обдало землю блискучим промінням (Мирний). 7. На дереві спросоння тьохнула пташка, обриваючись з дерева. 8. Лише рілля в степу, зберігши колір чорний, його перелива у золото колись (А.Малиш.).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.

2. Виконати вправи:

2.1. До кожного дієприкметника записати те дієслово, від основи якого він утворений, виділити формотворчі афікси:

зляканого, одягнена, вжиті, обшиваний, надутого, адресовані, написана, накритої, розграфленим, переконаний, побороному, вражаючих, згорілі, схопленій, мандруючим.

2.2. Перекласти українською мовою, з'ясувати варіанти перекладу дієприкметників активного стану теперішнього часу:

бежущая по волнам, бежущая строка, опавшие листья, учащийся юноша, запотевшие окна, закипевший чайник, струящаяся вода, просмотренная книга, поросший мхом, скользящий график, отбившийся от стаи, заалевшее на востоке небо, одевшаяся в зелень роцца, унесенная ветром, поющие в терновнике, рокошующий гул, враждующие племена, оторвавшийся лист, смеющийся мальчик, посиневший от холода нос.

Народ, не имеющий национального сознания, есть навоз, на котором произрастают другие народы (Стольпин).

2.3. Увести в контекст і виконати повний морфологічний аналіз дієприкметників:

вивчений, пробачені, зимуюча, смаженого, прожитому, замерзлий, ведучий, залишеного, достиглі, буде написаний, схопленій, мандруючі, згорілих, поборений, вжиті, надутого, адресовані, розграфленим, з'їдений.

2.4. Виконати повний морфологічний аналіз дієслівних форм на -н-о/ -т-о:

1. Хліба скошено і обмолочено. 2. У бороді гречки цвітуть, а в голові і на зяб не орано. 3. Чимало було пережито за ці роки. 4. Вкрито інеєм тополі.

2.5. Визначити дієслівні ознаки виду, перехідності, стану; увести дієприслівники у контекст:

розстеливши, вживаючи, одягаючись, розкупивши, схопившись, повідомивши, накриваючись, вдивляючись, бігаючи, прибігши.

2.6. Утворити потрібні за змістом дієприслівники, поставити розділові знаки:

1. *(Не/подумати) і кілочка не затешеш.* 2. *По життю не пройдеши ноги (не/поколоти).* 3. *(Не/спитати) броду не лізь у воду.* 4. *(Не/розбити) горщик кашки не з'їсти.*

2.7. Перекласти українською мовою фразеологізми:

не откладывая в долгий ящик, не долго думая, не моргнув глазом, не обращая внимания, не расгибая спины, не покладая рук, не шевельнув пальцем, не жалея сил, не давая шагу ступить, не взирая на лица, не вызывая кривотолков.

2.8. Знайти помилки у вживанні дієприслівників, відредагувати речення:

1. *Читаючи роман, в моїй уяві постав образ героя.*
2. *Допомагаючи один одному, у нашому класі нема відстаючих.*
3. *Повернувшись додому, в мене знову з'явився гарний настрій.*
4. *Щоденно зустрічаючись, нас не полишає віра в перемогу.*
5. *Сидячи під коровою, Віра не бачила, що у двір зайшли гості.*

2.9. Відредагувати словосполучення, увести в контекст:

будучи в руках, включивши в себе, засучивши рукава, не дивлячись на те, так би кажучи, дивлячись на обставини, виходячи з політичної стратегії, бреше не червоніючи, ніхто не рахуючи одного офіцера.

2.10. Увести в контекст і виконати повний морфологічний аналіз дієприслівників:

чаруючи, засміявшись, змагаючись, кажучи, повіривши, розуміючись.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «ДІЄПРИКМЕТНИК, ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ НА -Н-О (-ЕН-О)/ -Т-О, ДІЄПРИСЛІВНИК ЯК ОКРЕМІ ДІЄСЛІВНІ ФОРМИ»

1. Яка дієслівна форма називається дієприкметником?
2. Які ознаки дієслова, прикметника і власні ознаки має дієприкметник?
3. Як утворюються дієприкметники?
4. Що таке ад'єктивізація?
5. Яка синтаксична функція дієприкметника?
6. Яким чином перекладаються скальковані дієприкметники на *-уч/-ач-?*
7. Яка семантика дієслівних форм на *-н-о (-ен-о)/-т-о?*
8. Пояснити спосіб формотворення дієслівних форм на *-н-о/-т-о*

9. Яка дієслівна форма називається дієприслівником?
10. Які ознаки дієслова, прислівника і власні ознаки має дієприслівник?
11. Як утворюється дієприслівник?
12. Поясніть проблемний аспект у визначенні часових значень дієприслівника.
13. Що таке адвербіалізація?
14. Яка синтаксична функція дієприслівника?

Практичні заняття № 6-8 (6 год / 6 год)

Тема: ПРИСЛІВНИК. СТАНІВНИК. МОДАЛЬНИК

1. Прислівник як самостійна незмінна частина мови, що має значення ознаки іншої ознаки.
2. Синтаксична функція прислівника.
3. Класифікація прислівників за лексичним значенням.
  - 3.1. Означальні прислівники.
  - 3.2. Обставинні прислівники.
4. Ступені порівняння якісно-означальних прислівників.
5. Структура прислівникових основ.
6. Розрізнення прислівників та прислівникових сполук.
7. Перехід прислівників до класу інших частин мови.
8. Правопис прислівників.
9. Наголошування прислівників.
10. Станівник як самостійна частина мови.
11. Модальник як окремий клас слів.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Розглянути теоретичні питання.
2. З'ясувати лексичні та граматичні ознаки прислівників, їх синтаксичну роль:
  1. *Не лінився рано вставати та замолоду більше знати.*
  2. *Чим тепліше влітку, тим лютіше взимку.*
  3. *Господь спостерігає за тобою. Живи так, щоб йому було цікаво.*
  4. *Завтра сьогодні стане вчора.*
3. Увести прислівники у мінімальний контекст і визначити розряди за значенням:

навишпиньки, дуже, підтюпцем, навіщо, удень, знічев'я, привітно, жартома, занадто, додому, навесні, згарячу, верхи, навмисно, донині, надзвичайно, байдуже, вовком, ледве, зопалу, напровесні, десь, босоніж, спросоння, туди, грізно, багато, довкола, чимало, спересердя, безперечно, одвіку, навромацки.
4. Утворити ступені порівняння прислівників:

тепло, байдуже, мало, багато, дуже, давно, далеко, пізно, високо.

5. Утворити прислівники, поєднуючи різні форми іменників, займенників, числівників, прикметників із прийменниками; поставити наголос; пояснити правопис:

пам'ять, малий, другий, семеро, сила, п'ять, твій, зло, коло, ваш, двір, зустріч, український, гора, шестеро, глибокий, зима, голос, слід, тин, заячий.

6. Визначити морфемну будову, спосіб словотвору прислівників, поставити наголос, з'ясувати правопис:

невтомно, назовсім, хоч-не-хоч, раз у раз, віднині, давним-давно, до речі, на жаль, тим часом, не з руки, згори, додому, під гору, по-перше, вщент, зопалу, по трое, в цілому, вручну, до сьогодні, мимо, трохи, ледве, навмання, зненацька, по-житомирськи, врозтіч, всього-на-всього, назавжди, у стократ, від ранку до вечора, не до вподоби, не раз, нінащо, аніскільки, на зразок, попідтинню, навстіж, рік у рік, по-варшавськи, щодуху, ніколи, десь-то, як-таки, рано-пораненьку, так-от, по-четверте, звідки-небудь, на ура, багато, найперше, не до шмиги.

7. Виконати повний морфологічний розбір прислівників:

1. Добре говорити – значить просто добре думати вголос. 2. Усе не так погано, як здається. Усе значно гірше. 3. Як скаже москаль сухо, то буде по вухо. 4. Слабкий як учетверо мотузка. 5. На світі стільки лат, як у селі хат. 6. Хата скраю горить найперше. 7. Господи, дай мені чесноту і поміркованість, тільки не зараз (Аврелій Августин). 8. Бити в чотири киї. 9. Добрий як баранчик, тільки по-вовчому вис. 10. І вдень, і вночі сняться калачі. 11. Плести ні в сім ні в чотири. 14. Одне сьогодні краще двох завтра. 15. Язиком сяк і так, а ділом ніяк. 15. Якщо знайдеш легку дорогу, то знай – вона веде в нікуди. 16. Восени багач, а навесні прохач. 17. Око бачить далеко, а розум ще далі. 18. Припасувалося саме враз – як свині наритники. 19. Віднині і довіку пам'ятатимуть українці подвиг героїв. 20. Картина знімалася двічі: вперше – в студії, вдруге – з екрана. 21. Більше думай і тоді вирішуй. 22. Бережи плаття знову, а честь змолоду. 23. Утрюх їдуть братці верхом на конячці. 24. По осені курчат рахують. 25. Перевернув усе догори дригом, поки у битком набитому наплічнику знайшов ключі.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.

2. Виконати вправи:

2.1. Скласти парні речення, в яких слово виступало б то прикметником, то прислівником; пояснити критерії розрізнення:

байдуже, глибше, дуже, найбільше, добре, найкраще, гаряче, по/осінньому, по/українському, якнайнижче.

2.2. Скласти парні речення, в яких слово виступало б то іменником, то прислівником; пояснити критерії розрізнення:

зайцем, хором, пнем, в/гору, в/середину, в/купі, на/дворі, в/слід, у/день, з/гори.

2.3. Скласти парні речення, в яких слово виступало б то числівником, то прислівником; пояснити критерії розрізнення:
по/третє, у/п'ятьох, у/шестеро, у/друге, на/семеро.

2.4. Скласти парні речення, в яких слово виступало б то займенником, то прислівником; пояснити критерії розрізнення:
ні/на/що, по/своєму, по/моєму.

2.5. Скласти парні речення, в яких слово виступало б то прийменниково-іменниковою сполукою, то прислівниковою сполукою; пояснити критерії розрізнення:
не з руки, без жалю, на сміх, на зло, в ногу, до лиця, до лиха, до смаку, до пня, до крихти, в разі, на око, на щастя, на слово, до краю, без відома.

2.6. Визначити спосіб словотвору усіх прислівників, поставити наголос і пояснити правопис. Увести в контекст підкреслені прислівники і виконати повний морфологічний розбір:

I: надвечір, наїздом, праворуч, по-друге, мимохіть, тричі, навсидячки, темно, внизу, на'двоє, жартома, по-моєму, ридма, насамперед, мимоволі, вдалині, знехотя, силоміць, з дня на день, втретє, всупереч, по-іншому, пошепки, щодня, нізащо, якраз, довіку, замолоду, риссю, недалеко, будь-як, розумніше, боком, невтямки, бігом, напоказ, анітрохи, га'ряче, учетверо, надміру, без сумніву, на бігу, врукопашну, востаннє, крадькома;

II: наостанок, до лиця, коли-не-коли, щосили, врівні, до пари, без кінця-краю, на ходу, по-домашньому, хтозна-коли, вдвічі, аби'де, чому, ранком, заодно, бадьоро, боязко, всюди, сидьма, хором, навзнак, навряд, дотла, по двоє, навесні, де, деколи, сьогодні, завтра, не сьогодні-завтра, наголо, позавчора, засвітла, лежачи, неспроста, набіло, наверх, навіщо, внічю, напропале, навшпиньки, навпомацки, дуже, напоготові, до сьомих віників.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «ПРИСЛІВНИК. СТАНІВНИК. МОДАЛЬНИК»

1. Яка частина мови називається прислівником?
2. Які семантичні, морфологічні та словотвірні ознаки виділяють прислівник з-поміж інших частин мови?
3. Які синтаксичні функції виконує прислівник?
4. На які два основні лексико-граматичні розряди поділяються прислівники?
5. На які розряди поділяються означальні прислівники?
6. На які розряди поділяються обставинні прислівники?
7. Як утворюються ступені порівняння якісно-означальних прислівників?
8. Які ще значеннєві розряди прислівників можуть утворювати ступінь порівняння?
Обґрунтуйте твердження.

9. Які прислівники мають відзайменникове походження?
10. Які прислівники мають відіменникове походження?
11. Які прислівники мають відчислівникове походження?
12. Які прислівники мають віддієслівне походження?
13. Які прислівники мають відприкметникове походження?
14. Які прислівники утворилися складанням кількох слів?
15. Які прислівники утворилися складанням кількох основ?
16. Що таке прислівникові сполуки? Як трактується це питання у сучасному мовознавстві (І.Вихованець, К.Городенська, С.Єрмоленко та ін.).
17. Поясніть принцип переходу прислівників до класу службових слів.
18. Визначте статус, семантику, походження, синтаксичну функцію станівника.
19. Визначте статус, семантику, походження модальника.
20. Якими ознаками відрізняється прислівник, станівник та модальни? Як трактується це питання у сучасному мовознавстві?

Практичні заняття № 9 (2 год / 2 год) **СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ**

Тема: ПРИЙМЕННИК ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ

1. Загальна характеристика службових частин мови.
2. **Прийменник.** Основні підходи до визначення статусу прийменника.
3. Визначення прийменника як службової частини мови.
4. Семантичні типи прийменників. Як трактується це питання у сучасному мовознавстві?
5. Синтаксичний принцип класифікації прийменників.
6. Походження прийменників.
7. Будова прийменників. Правопис.
8. Синонімія у вживанні прийменників.
9. Антонімічні відношення у вживанні прийменників.
10. Основні значення конструкцій з первинними прийменниками.
11. Переклад російських прийменникових конструкцій українською мовою.
12. Правопис прийменників.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Виписати усі службові слова, визначити їхній частиномовний статус і дати коротку характеристику:
Можливо, у цьому світі ти лише людина, але для когось ти є увесь світ (Гарсія Маркес).
2. Підкреслити конструкцію прийменник + іменник (або інше субстантивоване слово), визначити семантичний тип прийменника, з'ясувати, з формою якого відмінка він сполучається:

1. Геній іде попереду часу, розумний іде поруч з часом, хитрий намагається пристосуватися до часу, дурний іде впоперек часу. 2. Від такої страви ляжеш вздовж лави. 3. Рік був із снігом – будемо з хлібом. 4. Вітер у січні зі сходу несе добру погоду. 5. До першого грому земля не розмерзається. 6. Нехай язик не пхається поперек розуму. 7. Хто літом працює до поту, зимою їсть в охоту. 8. Взимку сонце крізь плач сміється. 9. Летить літо на крилах. 10. Вітер добрий при стозі, а злий при морозі. 11. Два рази на рік літа не буває. 12. Всяка сорока від свого язика страждає.

3. Розглянути прислівникові та іменникові форми у ролі прийменників, пояснити умови переходу, з'ясувати з якими відмінками такі прийменники вживаються:

1. Ліс від нашої садиби близько / Близько восьмої уже сутеніє.
2. Поруч стояв чоловік / Поруч потерпілих зупинилися перехожі.
3. Де хвіст перед веде, там голова позаду йде / Перед школою квітник, а позаду майстерень – глибокі яри.
4. Довкола росли високі сосни / Довкола вогнища сидять туристи.
5. Виборчий округ 64 запрошує виборців / Поглянь округ/ Округ копичок лежало розкидане сіно.
6. Сьомий поверх для мене зависокий / Хустку клади поверх, щоб усі бачили/ Поверх сказаного нічого не додаю.
7. Я люблю рідний край / Згадаю оту хатину край села.
8. Кругом іде голова / Кругом усе цвіте / Сядемо кругом вогнища.
9. Навкруги шумлять дуби / Навкруги села – безмежні поля.
10. Баба Яга проти / Проти сонця нічого не видно.
11. Хворий звернувся за допомогою до лікаря / За допомогою друзів Олена швидко познайомилася з компанією.

4. Пояснити походження, структуру та правопис прийменників:

ради, за, заради, над, з-перед, між, напередодні, крім, серед, посеред, очима, у відношенні до, крізь, побіля, у плані, просто (неба), осторонь, зі, близько, у зв'язку з, наприкінці, повз, к, згідно з, поза, з-проміж, слідом за, об, довкруг, починаючи від, після, вглиб, піді, паралельно з, щодо, замість, на чолі, задля, у напрямі до, у силу, неподалік від, у.

5. Відредагувати словосполучення:

сумувати по домівці, без п'яти три, в додаток до подій, в шість годин, в доказ любові, сказати в захист, зошит по хімії, для будь-кого ясно, із-за погоди не відвідали, відгук на реферат, три метри на секунду, біля 8%, в ці

дні, для продажі, під майонезом, на фірмі «Явір», по вині дітей, в її склад увійшли, ліки проти кашлю, по всіх правилах, під кінець дня, поїхати на вихідних, по вівторках, розумітися в музиці.

6. Виконати повний морфологічний розбір прийменників:

1. Людина у гніві втрачає здоровий глузд. 2. Ростом з Івана, а розумом з болвана. 3. Скорчитися у три погібелі. 4. Засяяла зірка уві млі. 5. Від гарних слів язик не облізе. 6. Краще прикусити язик перед мовою, ніж після мови. 7. Биків ловлять за роги, а людей за слова. 8. Нехай язик не пхається поперед розуму. 9. На мед більше мух спіймаєш, ніж на жовч. 10. Люди ставляться один до одного приязно – в добрі часи. 11. Ще дощик за горами, а Маруся вже змочла. 12. Утікає пес не від калача, а від бича. 13. Правда ясніша від сонця, але і її із свічкою шукають. 14. І чорт на старість в монахи пішов. 15. Поміж ним і дубом угорі ширяло двоє боривітрів (Ю.Мушк.). 16. Дорога гадюкою ззивалася вздовж потоку. 17. У Івана мороз пішов поза шкурою при цих словах (І.Фр.). 18. На тобі півкопи варених яєць, нехай вона посадить квочку, щоб квочка вивела курчата, щоб к світу поросли ті курчата і мені на страву поспіли. 19. Повернуся за тиждень. 20. За твоєю спиною стану я горою. 21. Робить як за напасть. 22. Книга за редакцією С.Єрмоленко. 23. За горами, за долами живуть інші люди. 24. Боротися за ідею. 25. Те к лісу, а те к бісу. 26. Хату снігом замело до стріхи. 27. Чорт біса з-за купини бачить. 28. При біді за ніч голова молоком обернеться. 29. На двох весіллях не танцюють. 30. Сильніш від кішки нема для мишки. 31. Перед тобою світ – великий том розкритий (М. Рил.). 32. Такий високий, що через хату перехилиться і моркву вирве. 33. Навкруг вогню збереться все село. 34. Спочатку морок поліз з-поміж очеретів. 35. Така тиша може бути тільки під час жнив. 36. Шия з намистом, а голова із свистом. 37. Так, я буду крізь сльози сміятись. 38. Перед смертю не надишешся. 39. Культура знаходиться між двома вогнями: вимогами зверху і запитами знизу. 40. Наближалась сумна безрадісна пора: стояв листопад край двора. 41. Повз них все йшли підняті коміри, берети. 42. Тече вода із-за гаю та попід горою, хлюпочуться качаточка поміж осокою (Т.Шевч.).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.

2. Виконати вправи:

2.1. Назвати відмінки, з якими сполучаються прийменники, увести прийменники у контекст:

край, всупереч, завдяки, на, до, під, між, біля, при, перед, в, за, очима, упродовж.

2.2. Скласти по одному реченню з прийменниками кожного семантичного типу.

2.3. Скласти речення із багатозначними прийменниками (3-4 приклади до кожного):

між, по, поза, після, над, з, до, через, при, в, за, на, об, під.

2.4. Самостійно підібрати паралельні приклади, які б ілюстрували омонімічність іменників (прислівників) та прийменників:

мимо, осторонь, збоку, з боку, протягом, назустріч, коло, на честь, у разі, у силу, в ім'я, у зв'язку з, під впливом, ради, наперекір, вздовж, радіусом, імені.

2.5. Перекласти українською мовою, порівняти особливості використання прийменників в українській та російській мовах:

сказать в двух словах, с глаза на глаз, прийти по вкусу, смотря по погоде, в его пользу, вокруг города, посредством суффиксов, сверх всякого ожидания, при жизни, из-за неосторожности, согласно приказу, на худой конец, знать по газетам, дом в пять этажей, при помощи скальпеля, в случае засухи, принять во внимание, принимать близко к сердцу, на протяжении двух дней, несмотря на болезнь, в течении жизни, соответственно правилу.

2.6. Скласти речення з прийменниками і проаналізувати їх як службові слова:

поодаль, на честь, у разі, близько від, разом з, усупереч, з огляду на, стосовно, у знак, під впливом, зважаючи на, щодо, завдяки, убік від, у міру, задля, під, коштом, наприкінці, за допомогою, протягом, на шляху до, всередині, вглиб.

2.7. Скласти твір-розповідь про один із прийменників, описавши усі його характеристики (семантичний тип, структуру, походження, сполучуваність з іменником у непрямому відмінку (-ах), стилістичні можливості, особливості використання, написання).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ. ПРИЙМЕННИК ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ»

1. Обґрунтуйте лінгвістичний статус службових частин мови.
2. Які частини мови належать до службових?
3. Як трактується питання щодо статусу службових частин мови в сучасному мовознавстві?
4. Яка частина мови називається прийменником?
5. Які основні підходи до статусу прийменника пропонують українські мовознавці?
6. Які ознаки характерні для прийменника як службової частини мови?
7. На які семантичні типи і за якими критеріями поділяють прийменники?
8. Чому питання поділу прийменників на семантичні типи залишається дискусійним?
9. На які групи за синтаксичними ознаками поділяються прийменники?
10. Які прийменники належать до первинних?

11. Які прийменники належать до вторинних? Від яких частин мови вони утворилися?
12. Яким чином розрізняють прийменники та омонімічні слова?
13. На які структурні групи поділяються прийменники?
14. Поясніть явище полісемії стосовно прийменників.

Практичні заняття № 10-11 (4 год / 4 год)

Тема: СПОЛУЧНИК ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ

1. Визначення сполучника як службової частини мови.
2. Класифікація сполучників за способом уживання.
3. Поділ сполучників за синтаксичною ознакою.
  - 3.1. Сурядні сполучники.
  - 3.2. Підрядні сполучники.
  - 3.3. Пояснювальні сполучники.
4. Походження сполучників.
5. Структура сполучників.
6. Синонімія у вживанні сполучників.
7. Багатовекторність окремих сполучників.
8. Розрізнення сполучників та сполучних (відносних) слів.
9. Розрізнення сполучників та омонімів – різних частин мови.
10. Правопис сполучників.
11. Розділові знаки при вживанні сурядних, підрядних і пояснювальних сполучників.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Розглянути теоретичні питання.
2. Знайти сполучники у реченнях, з'ясувати, що він поєднує (однорідні члени або частини складного речення), який він за способом уживання:
  1. *Не говори печальними очима те, / Що бояться вимовить слова.*
  2. *Тремтіння віт, і жах, і насолода, / Шаленство злив у білому вогні.*
  3. *Якщо кохаш, знайдеш без адрес / Оту хатинку за морями снігу.*
  4. *У світі злomu і холодному, / Де щастя зіткане з прощань,
Чи ми пробачим один одному / Цю несподівану печаль?* (Л. Костенко).
  5. *Піймав чи не піймав, а погнатися можна.*
  6. *Весна, а вітер – наче восени.*
  7. *Господь спостерігає за тобою. Живи так, щоби йому було цікаво.*
  8. *Багатого і серп голить, а бідного і бритва не хоче.*
  9. *Не йде на ум ні їжа, ні вода, коли перед очима біда.*
  10. *Якщо брешеш, то або коротко, або приємно* (Плутарх).
  11. *У кожного з нас бувають думки, які нас негідні, але бувають і думки, яких ми негідні* (Ростан Жан).

3. Знайти сполучники, з'ясувати, що вони поєднують; визначити розряд за синтаксичною функцією (сурядний, підрядний, пояснювальний) і конкретну значеннєву групу, групу за способом уживання, правила поставлення розділових знаків.

*Нам поміняли паспорти, проте вручали наодинці.
Ти в нім лише громадянин, а ми ж іще і українці.
Пішли в історію герби в бордо-червоній облямівці.
До болю жаль лише графи, де ми з тобою українці.
Бо Батьківщина в нас одна для росіян, поляків, німців –
Впишіть і синові, й дочці національність – українці.
Впишіть і синові, й дочці, щоб в пам'яті закарбувалось
Із крапками двома на «І» й онукам нашим передалось.
Пісні красиві у птахів, але найкраща – солов'їна.
Багато гарних є країв, та в серці нашім – Україна (В. Баранов).*

4. З'ясувати явище багатозначності у вживанні сполучників, визначити розряд за синтаксичною функцією і конкретну групу:

- 1. Коли настане вечір – заспіває соловей / Коли сумно, то смійтеся.*
- 2. Бідняк тоді буде багатий, як собака стане рогатий / Ми родичі, як твій дід горів – то мій спину грів / Як постелиш – так і виспишся / Стоїть як укопаний / Дав як украв / Гарна як писанка.*
- 3. Горнись до тебе, Україно, щоб нас ніхто не роз'єднав / Такий фільм, щоб був цікавим для усіх, буде створений незабаром / Я б не прийшов, щоб не ти / Нема драбини, щоб до неба дістала.*

5. Визначити походження, будову та правопис сполучників:

ні...ні, чи, не лише...але й, при/чому, навіть, також, ще й, ніж, при/тому, чи...чи, а/саме, то...то, не то...не то, а/бо, але, оскільки, про/те, що/б, тому/що, у зв'язку з тим що, а/би, як/от, де, як, завдяки, як/би, коли, коли/б, раз, хоч, дарма/що, від/коли, то/б/то, як/тільки, скоро, та, а, перш/ніж, і, аж, так/що, за/тим/що/б, мов, мов/би, не/наче/б/то, ні/би.

6. З'ясувати відмінність між сполучниками і сполучними словами:

- 1. Хто більше всіх спить, той менше усіх живе (Рабле).*
- 2. Що від ворога хочеш заховати, не кажи друзям (Аттар).*
- 3. Людина боїться того, чого не знає.*
- 4. Кому шкода залишити минуле, тому нічого заглядати у завтра.*
- 5. Душа людини – лампа, у якій наука – вогонь, а знання – масло (Ібн Сіна).*
- 6. Ті, котрі люблять учитися, ніколи не бувають ледачі (Монтеск'є).*
- 7. Я єсть народ, якого правди сила ніким звойована ще не була (П.Тичина).*
- 8. Там, де гори-полонини, там стрімкі потоки-ріки.*
- 9. Якщо як знаю, що знаю мало, то я досягну того, щоб знати більше.*
- 10. Таке опудало поставив на городі, що ворони повернули минулорічний врожай.*

7. Виконати повний морфологічний розбір сполучників і сполучних слів:

- 1. Біле-біле-біле поле. Чорний гомін. Вороння. / Посідало та й задумалось про убитого коня. / Кінь біжить, копита цокають, тонко гривовою пряде. / Ще ви, чорні, передохнете, доки кінь цей упаде (Л. Костенко).*
- 2. Шие та поре, та все нитці горе.*
- 3. Зробив, однак у свинячий голос.*
- 4. Ні риба ні м'ясо, а щось наче гриб.*
- 5. У бджоли не тільки мед, а й жало.*
- 6. Дай курці грядку, а*

її і городу мало. 7. Чи обідала, чи не обідала, аби рід одвідала. 8. Дбайливий господар і землю має, і землею володіє. 9. Людям усього мало, тільки розуму вистачає. 10. Любощі, а вечорниці заведуть до шибениці. 11. Всяка дружба або для вигоди, або для задоволення (Аристотель). 12. Роман Є. Гуцала «Позичений чоловік, або Хома невірний та лукавий» мені дуже сподобався. 13. Пробоє дідусь навчати онука, як свиню в коноплі загаяти, тобто щетину із шевською драгвою з'єднати. 14. З вибором друга не поспішай, а коли вибрав – не втрачай. 16. Як є кожух, то знайдеться і гвіздок, щоб його повісити. 17. Скільки смолу не вари – медом вона не стане. 18. Коли на те піде, то й серед битого шляху обламаєшся. 19. Гетьте, думи – ви хмари осінні, тож тепера весна золота (Леся Укр.). 20. Любіший дим у домі ріднім, аніж вогонь у сусіднім. 21. Хоч кожух м'ять, аби не гулять. 21. Не такий страшний чорт, як його малюють. 22. Краще камінь довбати, чим лиху жінку навчати. 23. Так заховав, що дарма знайдеш. 24. Що шумить мені, що дзвенить мені перед зорями рано? 25. Такий старий, що аж порохня сиплеться. 26. Мати рідна б'є, так гладить, а мачуха і гладить, так б'є. 27. Гриб заховався, так що дарма шукатимеш. 28. Дитина каже, що бита, а не каже за що. 29. Чоловік довідається, як мало він знає, як дитина його запитає. 30. Жінці плакати, що гусакові босоніж ходити. 31. Бережись води, що не шумить і не дзюрчить. 32. У нього грошей як у жаби пір'я. 33. Посмішка – як промінь сонця, що довше сяє, то веселіше на душі. 34. Як тільки дурень похвалить нас – він уже не здається нам таким дурним. 35. Доки шубу знайшла, то й зима минула. 36. Де злагода – там і вигода. 37. Книга вчить, як на світі жити. 38. Такий скупий, що на курці пір'я лічить. 39. Доти ягнята скачуть, доки матір бачать. 40. Брехливий хоч і правду скаже, та ніхто не повірить. 41. Що литвину шкодить, те русину помагає. 42. Називай хоч горшком, лише в піч не став. 43. Чим більше чоловік знає, тим більше він знає, чого не знає. 44. Ледь пригріло сонце – з'явилися перші проліски. 45. Хоч з гірким хлібом, зате в ріднім краї. 46. Горе вівилям, коли за пастуха вовк. 47. Глядіть, хлопці, щоб вам не було такого, як пастухові коло конопель. 48. Біда дворові, де хазяїн ледачий. 49. Гостя прийми, бо так оббреше, що й очей нігде показати.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.

2. Виконати вправи:

2.1. Підібрати приклади, які б ілюстрували перехід сполучника за способом уживання до інших розрядів:

як / як...як...як... / як ... то;

але / не тільки ... але й;

коли / якби ...коли / коли...то / коли...коли ...коли ...;

або / або....або.

2.2. Знайти сполучники, з'ясувати, що вони поєднують, визначити розряд за синтаксичною функцією (сурядний, підрядний,

пояснювальний) і конкретну значеннєву групу, групу за способом уживання, правила поставлення розділових знаків.

Осінь

Примостившись на пенькові чи вузлуватім коренищі, дідько усенькі дні дивився, як з дубів опадає жовте листя. Посічене рвучким вітром, що розчухрував вершини дерев, воно, здається, зависало під ярко-синім небом, а відтак, не/наче/б/то легкий човник з хвильки на хвильку, вигойдувалося все нижче та нижче, аби по довгім леті тихо й упокірливо лягти на блякло-жовтий наст.

Домовик настирно чигав на мить, коли лист з ледь чутним хруском відчахнеться від галузки і почне своє розважливе ширяння, – оскільки по тому дідьків розум наструнювався й ставав надивовижу чутливим, адже вбирав у себе так багато, що контури реального світу й реального почуття розпливалися, натомість з'являлося щось безформне, але всеосяжне, і щемливо-сумне, і радісне водночас, і невловне, майже неусвідомлене, бо лист діткався землі, і все треба було починати спочатку.

Листя ширяло й ширяло, немовби у сні.

Нічний туман наповнював по вінця оболоні, повисав над річкою, а вранці рожево клубочів і танув у високості, як непевний, примхливий гість із неба. У лісі туман зависав на гіллі вільшанки та ліщини обважнілими, перламутровими краплями і лунко опадав на листяний паркет, начебто тисячі дятлів працювали довкола.

Грона калини в червонозлотиці листя, наскрізь пронизані сонцем, горіли таким живим пурпуровим вогнем, що дідько благоговійно завмирав і, зачудований, до смерку просиджував у лісі (В. Дрозд).

2.3. Самостійно підібрати контекст для багатозначних сполучників:
а, та, що, або, як.

2.4. Самостійно підібрати приклади-речення із сполучними словами:
хто, кого, чому, яка, куди, звідки, навіщо, де.

2.5. Пояснити вживання сполучників та омонімічних слів:

Зразок: Але: На хліб заробляють руками, але на масло – головою (протиставний сполучник).

Але! Кому спати, а кому й ні (емоційний вигук).

- По чім груші? – По п'ятдесят гривень. – Але? (питальна частка).

Але Еней наш зледащів (підсилювальна частка).

1. День як ніч. / І як тепер тебе забути? Душа до краю добрела (Л. Кост.);

2. Хай слово мовлене інакше, та суть в нім наша зостається (П. Тич.). / Хай навчиться розмовляти!;

3. Кажу, раз почав! / Раз я його зустрів, і ми розговорилися.

2.6. Пояснити правопис сполучників (скористайтеся орфографічним словником!):

ні/би, у/міру/того/як, тільки/но, дарма/що, а/ні...а/ні, для/того/що/б, наче/б/то, а/бо/ж, тим/часом/як, що/а/ж, ні/ж, хоч/би, коли/то, коли/б/то, мов/би/то, то/ж/то, причім, так/о/ж, о/то/ж/бо, не/зважаючи/на/те/що, за/те, о/то/ж, як/би/то, за/тим/що, як/би, з/тих/пір/як, о/то/ж/бо, тим/то, то/ж/бо, тому/то.

2.7. Скласти речення із запропонованими сполучниками і виконати повний морфологічний розбір:

тільки-но, дарма що...а, ніби, у міру того як, для того щоб, начебто, раз, а саме, тимчасом як, тобто, як...як, хоч би, коли-то, як-от, коли б то, мовбито, тож-то, тим-то, як...так, хай...але, наскільки, чи...чи, не то...не то...не то, тож-бо, з тих пір як, зате, отож, причім, також, якже, незважаючи на те що, що...що, ані...ані.

2.8. Написати твір на тему „Красне слово – як золотий ключ”, використовуючи сурядні, пояснювальні та підрядні сполучники, різні за будовою та походженням; підкреслити сполучники; вказати їх функціонально-семантичні розряди (приблизно 15 сполучників, аркуш).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «СПОЛУЧНИК ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ»

1. Яка частина мови називається сполучником?
2. Поясніть, що означає формулювання – *основна функція зв'язкова і кваліфікаційна*.
3. Які основні підходи до статусу сполучника пропонують українські мовознавці?
4. Які ознаки характерні для сполучника як службової частини мови?
5. На які групи поділяються сполучники за способом уживання?
6. На які групи поділяються сполучники за синтаксичною ознакою.
7. Яка синтаксична роль сурядних сполучників?
8. На які групи поділяються сурядні сполучники?
9. Яка синтаксична роль підрядних сполучників?
10. На які групи поділяються підрядні сполучники?
11. Яка синтаксична роль пояснювальних сполучників?
12. Чому питання поділу сполучників за синтаксичною ознакою залишається дискусійним?
13. За якими ознаками розрізняють сполучники і сполучні слова?
14. Поясніть явище переходу сполучника з одного розряду до іншого.
15. Які сполучники належать до первинних?
16. Які сполучники належать до вторинних? Від яких частин мови вони утворилися?
17. Яким чином розрізняють сполучники та омонімічні слова?
18. На які структурні групи поділяються сполучники?

Практичне заняття № 12 (2 год / 2 год)

Тема: ЧАСТКА ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ

1. Проблема лінгвістичного статусу частки.
2. Визначення частки як службової модальної частини мови.
3. Класифікація за значенням і функцією, за місцем і роллю у мові.
  - 3.1. Фразові частки.
  - 3.2. Формотворчі частки.
  - 3.3. Словотворчі частки.
4. Перехід часток з одного розряду до іншого.
5. Склад часток за походженням.
6. Розрізнення часток та омонімічних слів інших частин мови.
7. Структура часток.
8. Написання часток. Написання часток *не, ні* з різними частинами мови.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Розглянути теоретичні питання.
2. Знайти частки у тексті, з'ясувати, яку функцію (словотворчу, формотворчу, фразову) вони виконують:

Канікули

Канікули – слово запозичене з латинської мови, де canicula означає 'собачка'; це скорочена форма латинського вислову dies caniculares, – тобто 'собачі дні'. Канікулою стародавні римляни називали Сіріус – найяскравішу зірку в сузір'ї Пса. Люди помітили, що з'являється вона на небі у період з 22.VII. по 23. VIII. Саме у цей час у Римі починалася найбільша спека ('собачі дні'), тому римський сенат робив перерву у своїх заняттях. А пізніше почали робити перерву в заняттях і навчальні заклади.

Спочатку слово канікули стосувалося тільки літнього відпочинку, а згодом воно почало означати будь-яку перерву у навчанні учнів та студентів, хоча зірка Канікула з'являється на небі лише в кінці липня (З газети).

3. Визначити розряд за значенням, спосіб утворення, структуру та написання часток: *чийсь, казна-що, абихто, аніяк, дециця, звідкілясь, чимало, як-небудь, ніякий, і, щороку, будь-де, аніскільки, якби, би, начеб, аж, нехай, що за, ще, й, якже, деякий, отож, ось, найкращий, жс, як, сказав-таки, а, ексчемпйон, таки прийшов, слухай-но, децо, як-от, хтозна-коли, казна з чим, щоб, щомиті, хтось, якби-то, ні до чого, атож, немовбито, б, не, ніщо, знай собі, хіба.*

4. Виконати повний морфологічний розбір часток:

1. Отак, як є. А може бути й гірше. А може бути й зовсім, зовсім зле (Л. Костенко).
2. Як сорочка біла, то і жінка мила.
3. Хай чоловік як ворона, а все ж жінці оборона.
4. Найдорожча пісня, з якою мама колисала.
5. Тільки в світі правди, що рідная мати.
6. До свого роду хоч через воду.
7. Глухий глухого ся питає, чого він недочуває.
8. Ані пари з рота не пустив.
9. Живемо так собі: часом і з квасом, а порою – і з водою.
10. На одне вухо глуха, а на друге зовсім не чує.
11. Такий старий, що аж порохня

сиплеться. 12. Як бороду голять, то хай вуса тихо сидять. 13. Чи діждемося Вашингтона з новим і праведним законом?/ А діждемося-таки колись! (Т. Шевч.). 14. Якби не ваше «дай», то моя собака уже б золоті зуби мала. 15. Наш батюшка свою роботу знає: всі голосять, а він, знай собі, співає. 16. До весілля: Мені подобаєшся тільки ти. Після весілля: Ти подобаєшся тільки мені. 17. Хіба випрямиш собачий хвіст? 18. Вантаж з віслюка не зняли, мовляв, прикрашає. 19. Ану вставай, чоловіче, третій півень кукуріче. 20. Зосталося лише ходу, що з мосту та у воду. 21. Щоднини годину віддавай книзі. 22. Це мухи коня з'їли, а вовк лиш помагав. 23. Якраз Савці свитка, тільки рукавів немає. 24. Радься з ким-завгодно, але май свій розум. 25. От не втне Панько тіста, бо ячмінне. 26. Хоч Михайло, аби був попихайло. 27. Вороні і мило не допоможе – все чорна буде. 28. Казна-що і збоку бантик. 29. Ото й горе, що риба в морі. 30. Ось де шапка, он де двері. 31. Оре Федот, роззявивши рот, а користі ні на голку. 32. – Ах ти ж мій зайчику!
– Невже такий маленький і пухнастий?
– Та ні, такий же довговухий, косоокий та криворотий.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.

2. Виконати вправи:

2.1. Увести частки в мінімальний контекст і визначити їх функціональні групи, назвати частки, що належать до розмовного стилю:

будь-, -небудь, казна-, аби-, би, -би, ні-, не-, -ся, -сь, де-, чи-, ось, ні, годі, нехай, ото, якраз, чи, ген, он, не, бодай, ніби, та, це, ж, навіть, саме, знай собі, рівно, так, а, лише, б, -б-, -бо, -но, -то, -ж, -же, чим-, чортзна-, що-, як-, як, от, -таки, авжеж, наче, отож, ще б пак, аж, то, давай, мов, що за, невіже, хай, яка, еге ж, тільки, точно, мовби, наврод чи, ну, хоч, воно.

2.2. Скласти парні речення, де б

1) у першому реченні слово було повнозначною частиною мови, а у другому – часткою: як, це, точно, воно, якимось, що, ще, геть, знай собі, рівно, саме;

2) у першому – слово було сполучником (вигуком), а у другому – часткою: і, а, мов, що, ні, й, та, наче, як, ох, о.

Зразок: куди: Куди поспішаєш? (прислівник) / Куди твоя воля! (частка).

2.3. Підібрати контекст, у якому б спостерігалася багатозначність часток: би, не, так, то, ся, б, ні, сь, чи, ось.

Зразок: **як**: якраз (як- – словотв. частка-префікс (утворює новий прислівник); якнайдалі (як- – формотв. частка-префікс (утв. форму найвищ. ступеня порівняння); Як тебе не любити, Києве мій! (як – фразова, оклична).

2.4. Підібрати контекстуальні приклади, які б характеризували перехід часток до інших розрядів: то/-то/то-, б/-б/-б-, би/-би, ані/ані-, чи/чи-, -ся, -сь, де/де-, як/як-, так, же/-же, не-/не, ні-/ні.

2.5. Пояснити правопис часток:

аби/де, тільки/но, тому/то, ані/скільки, хоч/би, тоді/то, як/от, що/до, ані/де, що/ж/до, ані/коли, а/то/ж/то, ані/як, ні/до/чого, де/в/чому, а/вже/ж, таки/зрозумів, зрозумів/таки, от/же, що/б, скільки/небудь, не/гідник, аби/котрий, де/чий, хто/зна/звідки, ні/на/чому, аби/де, мов/би, он/куди, зроби/ж, а/як/же, та/ж, не/мов/би/то, поки/що, що/дня, не/має, не/ма, чим/швидше, то/що, ледве/що, отакий/то, дарма/що, що/дві/години, що/днини, іди/бо, іди/ж/бо, не/ти, ані/один, не/зроблено, не/жить, не/два, не/славити, не/дослухавши, не/наче/б/то, будь/як, що/ночі, ось/де, а/то/ж, з/ким/небудь, а/все/ж/таки, мов/би/то, скажи/но, напиши/таки, хтозна/з/ким, як/най/краще, ні/хто, ні/в/кого, казна/хто, чий/сь, а/ні/ж, що/то/за, як/же/ бути, он/де, не/аби/який, тільки/що, ані/трішки, як/не/будь, ні/про/що, що/другий день, не/до/речі, не/до/смаку, не/хтувати, ані/одного, не/дочувати, не/аби/хто.

2.6. Скласти речення із запропонованими частками і виконати повний морфологічний розбір: *казна-, аби-, ані-, вже, ж, що-, собі, це, що за, як, чи, то, ще, й, най-, хай, мов, не, бодай, знай собі, дай, нехай, куди, і, точно, воно, ось, би, б, -б, то, то-, де-, екс-, чи-, -но, -сь, -таки, хіба, саме, геть, будь-, бозна-, -небудь, мало не, десь, еге ж, ой, -завгодно, авжеж.*

2.7. Скласти твір-роздум „Мрія”, використавши у тексті різнотипні частки (15 од., аркуш). Частки підкреслити, визначити їх розряд, спосіб творення, структуру, пояснити особливості вживання та написання.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «ЧАСТКА ЯК СЛУЖБОВА ЧАСТИНА МОВИ»

1. Яка службова частина мови називається часткою?
2. Чому частку називають модальною частиною мови?
3. Який лінгвістичний статус має частка у працях сучасних українських мовознавців?
4. Який принцип поділу часток за значенням і функцією, за місцем і роллю у мові?
5. На які групи поділяються фразові частки? Що вони виражають?
6. Які форми слів утворюють формотворчі частки?
7. Які частини мови поповнюються завдяки словотворчим часткам?
8. Поясніть твердження прихильників комунікативного підходу щодо віднесення часток до аналітичних морфем.
9. Які причини переходу часток до інших розрядів?
10. Які частки називаються первинними?
11. Від яких частин мови утворилися вторинні частки?
12. Яким чином розрізняють частки та омонімічні слова?
13. На які структурні групи поділяються частки?
14. Які стилістичні функції виконують частки?

Практичні заняття № 13-14 (4 год / 4 год)

Тема: ІНТЕР'ЕКТИВИ ЯК ОКРЕМА ЧАСТИНА МОВИ. ВИГУКИ. ЗВУКОНАСЛІДУВАННЯ.

1. Проблемність визначення статусу інтер'єктивів.
2. Визначення інтер'єктивів як окремої частини мови.
3. Вигуки як еквіваленти висловів, що виражають почуття та воле-виявлення людей.
  - 3.1. Семантична класифікація вигуків.
  - 3.2. Групи вигуків за походженням.
4. Звуконаслідування (ономатопи) – слова, що передають звуки не/живої природи.
  - 4.1. Класифікація звуконаслідувань.
  - 4.2. Розмежування звуконаслідувань та безсуфіксних дієслів моментальної дії.
5. Синтаксична функція інтер'єктивів.
6. Правопис інтер'єктивів та вживання розділових знаків.
7. Інтер'єктиви як матеріал для продуктивного дієслівного та іменникового словотвору.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ В АУДИТОРІЇ

1. Розглянути теоретичні питання.
2. Знайти вигуки і звуконаслідування у текстах; з'ясувати, яку семантичну та синтаксичну роль вони виконують:

1. Причмелені гномики

В пивничці на лото сиділи п'яні гномики.

Вони кричали: - Хто поруйнував нам домики?

Вони горлали: - Ми всіх наб'ємо, налупимо!..

Хтось усміхався: - Хми, – і розглядав крізь луну їх.

Вони гукали: - Ей! Іще вина, три порції.

Зітхнула мишка: - Ой! Велика річ пропорції (Л.Костенко).

2. Тут дмухнув вітерець, і знову почувся барабанний дріб: тук-тук. 3. Це жайворонки кидають з неба на поле свою свердлячу пісню. Зда-ється... Тью-і, тью-і. Ті-і-і... 4. Бах! – і в торбу. 5. Брязь!.. дзень!... Валка рушила.

6. А журавлі все кру-кру... 7. Йому навіть почулося, що над головою заскреготала сорока: че-че-че!... Зацвірінькав горобець: цвірінь! цвірінь!

8. Кудкудак за п'ятак, кукуріку за копійку.

3. Виконати морфологічний розбір інтер'єктивів як окремої частини мови:

1. Побачила муха слона.

- А-а, привіт, родичу!

- Яка ти мені родичка? – скипів слон.

- Отакої! – образилася муха. – А почитай лише, що мудрі люди пишуть. Осьдечки чорним по білому: «З мухи зробили слона».

2. У нашій школі не вміють хвалити дітей. Усе закінчується п'ятьма словами: «Умніца!», «Вау!», «Супер!», «Клас!», «Маладєц!».

3. Є люди, які з комп'ютером на «ти», є ті, що на «ви», а є ті, котрі на «О Господи!». 4. На цьому наша розмова закінчена. Цілуй фікус, поливай бабусю! 5. Радист у церкві: - О Боже! Ти мене чуєш? Раз...раз...раз... 6. Вчитель: Доброго дня! Тема уроку – «Розв'язування квадратних рівнянь».
 Весь клас: О-о-о...
 Вчитель: Ну добре, добре – наприкінці потанцюємо, послухаємо музику.
 7. На людях «мур-мур!», а удома «пек та цур!». 8. Іду. Коли чую: кулемет як засокоче: со-ко-ко. А потім гармата як ревне: гур-гур! А земля – хили'ть, хили'ть (М.Стельмах). 9. Кожум'яка жахнувся, а дванадцять кож тільки трісь, трісь! 10. Кожен овоч – хоч куди! 11. М'яч у воротах – гол! Ура! 12. Все було добре, і от – маєш! Залишила навчання! 13. Бач, зразу і полегшало. 14. Коли чує: хрум, хрум. Він туди, аж там лисичка диню їсть. 15. Пробирав заперечувати... Куди там! 16. Ова! Який розумний, то забери ще половину котів і собак! 17. Цур вам! Пек вам! Поставлю хату через сіни, та, про мене, там хоч голови собі поскручуйте! (І.Н.-Л.). 18. Гм... Яка новина! 19. Гай-гай, за ним і чорт не похопиться. 20. Ой лихо! Лишенько! Що ж ти накоїв?! 21. Брат ти мій! Ну й холоднеча! 22. Йди від мене! Бризь! 23. Миколо, гов, ти де? 24. На добраніч вам, діти! 25. А воно плюсь! – і впало. 26. От тобі й раз! От і погуляємо... чортового батька! 27. Марія бух йому в ноги. 28. Що тут почалося! Господи ти Боже мій!

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ДОМАШНЬОЇ РОБОТИ

1. Опрацювати тему за вказаними питаннями.
2. Виконати вправи:
  - 2.1. Скласти речення із запропонованими інтер'єктивними і виконати морфологічний розбір:
 вигуки: Слава Україні! – Героям слава!, Біс!, О'кей!, Ого-го!, От біда!, Тпру!, Тьфу!, Киць-киць!, А-киш!, Гов!, Гулі-гулі!, Вйо!, До побачення!, На добраніч!, Геть!, О!, Тсс..., Спасибі!, Чорти б тебе забрали!, Цить!, Нумо!, Цур тобі!, Про мене!, О Боже!, Рятуйте!, Щоб ти стояла в чуді та в диві!, Цигель-цигель-ай-люлю!, Оле-оле;
 звуконаслідування: Бабах!, Клац!, Бухи!, Апчи!, Шши..., Рип-рип!, Бам!, Пі-пі!, Му-му!, Тпру!, Ко-ко-ко!, З-з-з!, Тьфу!, Тік-так!, Плюсь!, Туп-туп!, Ку-ку!, Ту-у-у!, Фрр!, Фу!, Дж-ж-ж..., Шурх..., Хр-хр...
  - 2.2. Написати невелике за обсягом „промислове” / „мисливське” / „фермерське” оповідання, використовуючи звуконаслідування та вигуки.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ «ІНТЕР'ЄКТИВИ ЯК ОКРЕМА ЧАСТИНА МОВИ. ВИГУКИ. ЗВУКОНАСЛІДУВАННЯ»

1. Яка частина мови називається інтер'єктивом?
2. Чому інтер'єктив розглядають як окрему частину мови?

3. У чому полягає особливість семантики інтер'єктивів?
4. На чому ґрунтуються наукові суперечки щодо інтер'єктивів?
5. Які частини мови належать до інтер'єктива?
6. Яка частина мови називається вигуком?
7. На які семантичні групи поділяються вигуки?
8. На які групи за походженням поділяються вигуки?
9. Які особливості правопису та виділення у вимові та на письмі вигуків?
10. Яка семантична функція вигуків?
11. Яка частина мови називається звуконаслідуванням?
12. Чому звуконаслідування називають імітативами?
13. На які семантичні групи поділяються ономатопи?
14. Які особливості правопису та виділення у вимові та на письмі звуконаслідувань?
15. Яку синтаксичну функцію виконують ономатопи?

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 1 (ЗРАЗОК)

Модульна робота з тем «Дієслово як частина мови», «Дієприкметник, дієслівні форми на *-н-о/-т-о*, дієприслівник як дієслівні форми», «Прислівник як частина мови» передбачає відповіді на теоретичні питання, виконання завдань теоретичного спрямування, практичного застосування теоретичних знань, тестових завдань.

ВАРІАНТ 0

1. Дієслова наказового способу.

2. Визначити граматичні категорії способу, часу, числа, особи, роду дієслів:

вчу, знатимемо, нехай кажуть, повірили, була чула, був би.

3. Визначити семантичні розряди прислівників:

холодно, зліва, на сміх, без жалю, тут, учора, зайцем, мало.

4. Утворити ступені порівняння прислівника радісно.

5. Виконати повний морфологічний розбір підкреслених слів:

Так за цілий день скучиш за материним голосом, що зараз він звучить тобі, як пісня, - слухав би й слухав, убираючи в душу, бо так від нього солодко, так добре (Є. Гуцало).

6. Виконати тестові завдання:

1. Які граматичні категорії властиві інфінітиву?

- А) вид і час;
- Б) не/перехідність і час;
- В) вид і спосіб;
- Г) вид і не/перехідність

2. У якому рядку всі дієслова мають однакові граматичні значення виду і часу?

- А) стоятиму, буде стерегти, гаситимеш, везтимуть;
- Б) повернуться, зйдуться, стежать, вибореш, обминатимуть;
- В) стверджувати, врахуєш, теши, запливеш, вип'ють;
- Г) загартуєтесь, зморишся, зніматиме, заглибитись, писатиму.

3. У якому рядку всі дієслова перехідні?

- А) дякувати матері, думати про батьків, шити голкою;
- Б) бігти з братом, нарвати квітів, збудувати будинок;
- В) насипати борщу, прагнути миру, вимагати спокою;
- Г) знати місто, налити молока, любити маму, не шити сукні.

4. За чим змінюються дієслова дійсного способу?

- А) за часами, числами і особами;
- Б) за часами і в минулому за часі за числами і особами;
- В) у минулому і теперішньому часах за особами і числами;
- Г) за часами, числами, особами, родами.

5. У якому рядку всі дієслова мають граматичне значення часу?

- А) згорів би, затихає, вечоріло, посаджу, завіз;
- Б) писатимуть, схаменувся, сміються, спостерігаємо, випитувати;

- В) дякував, розумієш, думалося, будете радіти, згадуватиму;
Г) гукнув, крикну, шумить, допоможи, пришию.
6. *В якому рядку всі дієслова безособові?*
А) зітхає, буде пахнути, освіжить, світає, щастить;
Б) таланило, не читається, сутеніє, розвиднилося, не спиться;
В) жилося б, твориться, помиляється, змолоти, вечоріло;
Г) смеркає, міркує, світало, світило, не лежиться.
7. *В якому рядку всі дієслова належать до другої дієвідміни:*
А) говорити, вірити, дивитися, брати, ділити;
Б) стояти, заходити, лежати, важити, просити;
В) поїти, бігти, косити, точити, рахувати;
Г) спати, мостити, старіти, молотити, гоїти.
8. *В якому рядку усі дієприкметники мають форму пасивного стану:*
А) прочитаний, змелений, змоклий, прибитий;
Б) почутий, змолотий, посаджений, осілий;
В) приклеєний, вишитий, збудований, прижитий;
Г) ведучий, змерзлий, взутий, змучений.
9. *В якому рядку усі дієприслівники перехідні:*
А) прочитавши, почувши, сідаючи, пригрівши;
Б) мандруючи, керуючи, знаючи, вірячи;
В) живучи, прибігши, написавши, думаючи;
Г) гризучи, маючи, миючи, кажучи.
10. *В якому рядку від усіх прислівників можна утворити ступінь порівняння:*
А) дуже, тепло, мало, далеко;
Б) замало, тут, давно, ніжно;
В) навесні, немало, як, мило;
Г) зимно, навесні, десь, чорно.

МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА № 2 (ЗРАЗОК)

Модульна робота з тем «Службові частини мови: прийменник, сполучник, частка, дієслово-зв'язка», «Окремі частини мови: вигук, звуконаслідування» передбачає відповіді на теоретичні питання, виконання завдань теоретичного спрямування, практичного застосування теоретичних знань, тестових завдань.

ВАРІАНТ 0

1. Дієслово-зв'язка як службова частина мови.
2. Походження прийменників.
3. Увести в речення вигуки (Агов!, На добраніч!, Минь-минь!) та звуконаслідування (Ой-ой!, Ку-ку!, Брязь!), визначити семантичний тип, походження.

4. Визначити розряд за значенням часток у тексті:

Ось камінь той. І ось та сама лава.

А осінь хвора. Розлилася жовч.

Мені потрібне слово, а не слава.

Гримучий світе, ти хоч тут помовч (Л. Костенко).

5. Виконати повний морфологічний розбір підкреслених слів:

Так за цілий день скучиш за материним голосом, що зараз він звучить тобі, як пісня, - слухав би й слухав, убираючи в душу, бо так від нього солодко, так добре (Є. Гуцало).

6. Записати прийменники, знявши ризик:

По/при, за/ради, під/час, по/вз, з/про/між, по/серед, ліворуч/від, о/після, із/за, по/над, у/ві, на/честь, по/одаць, по/заду, в/ім'я.

7. Скласти парні речення, де б виступали прийменник, сполучник і частка та відповідні їм омоніми.

8. Виконати тестові завдання:

1. У якому рядку всі слова належать до службових частин мови?

- А) такий, що, хай, лишень, з-за, ура;
- Б) не, мов, всупереч, тому що, марно;
- В) саме, хоч, чи, бо, за те, няв-няв;
- Г) заради, атож, до, немовбито, у зв'язку з.

2. У якому рядку всі прийменники прислівникового походження:

- А) довкруги, навкруги, зверх, ззаду, коло;
- Б) кругом, мимо, назад, насупроти, кінець;
- В) нарізно, напередодні, поруч, поряд, за винятком;
- Г) близько, всупереч, відносно, вздовж, довкола.

3. У якому рядку всі сполучники сурядні?

- А) аби, для того щоб, як, ні...ні, й;
- Б) оскільки, що, або, але, та;
- В) а, але, зате, чи то... чи то, ані...ані;
- Г) бо, однак, проте, а.

4. У якому рядку всі сполучники підрядні?

- А) бо, тому що, оскільки, якби, дарма що;
 Б) бо, то, зате, коли, як;
 В) мов, як, однак, начебто, ніби;
 Г) хай, ні...ні, ледве, якщо, проте.
5. У якому рядку всі сполучники складені?
 А) в міру того як, дарма що, тому що, через те що, якби;
 Б) так що, дарма що, якщо, однак, щоб;
 В) для того щоб, затим щоб, через те що, дарма що, після того як;
 Г) якщо, якби, коли б, так що, в міру того як.
6. У якому рядку всі слова частки?
 А) і, в, не, ні, ані;
 Б) чи, хіба, невже, лишень, справді;
 В) з, чи не, хай, мовляв, з-понад;
 Г) із-за, щоб, що, мовби, ніби.
7. У якому рядку всі частки пишуться через дефіс:
 А) такі / то, як / от, скиньте / но, розповідай / бо, взяв / таки;
 Б) таки / зробили, ну / й, вдарили / ж / таки, якось / то, коли / небудь;
 В) нарвали / б, наче / б, так / то, будь / як, те / ж;
 Г) саме / це, навряд / чи, колись / то, та / й, аби / хто.
8. У якому рядку всі слова вигукі?
 А) би, хай!, годі!, або;
 Б) ой!, геть!, б, нехай, бодай;
 В) аллю!, цабе!, фе!, ой!, марш!;
 Г) прощайте!, ех..., нехай, перепрошую!, хоча.
9. У якому рядку всі слова звуконаслідування?
 А) ш...ш...ш..., пі-пі..., гав!, бац!, ура!;
 Б) отакої!, фу-фу!, смик, штурх, клац...;
 В) няв-няв!, тпру..., тьфу!, пих-пих...;
 Г) з-під, ні...ні, тук-тук!, ква-ква!!.
10. У якому рядку всі інтер'єктиви пишуться разом?
 А) спаси /бі!, їй / бо..., Боже / помагай!, на / добра / ніч!;
 Б) бувайте / здорові!; присій / бо..., гав / гав!;
 В) тук / тук!, до / зустрічі!, от / і / маєш!, о / Господи...;
 Г) ку / ку / рі / ку!, добри / день!, о / такої!, куд / кудак!.

СХЕМИ МОРФОЛОГІЧНОГО РОЗБОРУ ЧАСТИН МОВИ

Дієслово як самостійна лексико-граматична частина мови

1. Речення з дієсловом для розбору.
2. Аналізована словоформа, на яке питання відповідає.
3. Лексичне значення (назва дії чи стану).
4. Частина мови. 5. Початкова форма.
- Загальні дієслівні ознаки:* 6. Вид. 7. Перехідність. 8. Стан.
- Часткові дієслівні ознаки:* 9. Спосіб. 10. Час.
11. Особа. 12. Число. 13. Рід.
14. Основа інфінітива та основа теперішнього (або теперішнього-майбутнього) часу.
15. Клас. 16. Дієвідміна.
17. Морфемний аналіз. 18. Словотвірний аналіз.
19. Наголос. 20. Правопис. 21. Синтаксична функція у реченні.

Дієприкметник як окрема дієслівна форма

1. Речення з дієприкметником для розбору.
2. Аналізована словоформа, на яке питання відповідає (формальне і контекстуальне).
3. Лексичне значення (назва ознаки за дією).
4. Назва дієслівної форми. 5. Початкова форма.
- Дієслівні ознаки:* 6. Вид. 7. Перехідність (п. 6, 7 за дієсловом). 8. Стан. 9. Час.
- Прикметникові ознаки:* 10. Відмінок. 11. Число. 12. Рід.
13. Морфемний аналіз. 14. Формотворчий аналіз. 15. Наголос. 16. Правопис. 17. Синтаксична функція у реченні, розділові знаки.

Дієслівні форми на -н-о (-ен-о)/ -т-о

1. Речення з дієслівною формою для розбору.
2. Аналізована словоформа, на яке питання відповідає.
3. Лексичне значення (назва дії (стану) з підкресленням результативності дії).
4. Назва дієслівної форми.
- Дієслівні ознаки:* 5. Вид. 6. Перехідність. 7. Стан. 8. Час.
9. Морфемний розбір. 10. Формотворчий розбір.
11. Наголос. 12. Правопис. 13. Синтаксична функція у реченні.

Дієприслівник як окрема дієслівна форма

1. Речення з дієприслівником для розбору.
2. Аналізована словоформа, на яке питання відповідає.
3. Лексичне значення (назва супровідної попередньої / наступної / одночасної дії).
4. Назва дієслівної форми.
- Дієслівні ознаки:* 5. Вид. 6. Перехідність. 7. Стан.
8. Морфемний розбір. 9. Формотворчий розбір. 10. Наголос. 11. Правопис. 12. Синтаксична функція у реченні, розділові знаки.

Прислівник як самостійна лексико-граматична частина мови

1. Речення з прислівником для розбору.
2. Аналізоване слово, на яке питання відповідає.
3. Частина мови.
4. Початкова форма (для якісно-означальних).
5. Розряд і група за значенням.
6. Ступінь порівняння (для якісно-означальних).
7. Морфемний аналіз.
8. Словотвірний аналіз.
9. Наголос.
10. Правопис.
11. Синтаксична функція у реченні.

Прийменник як службова частина мови

1. Речення з прийменником для розбору.
2. Аналізоване слово.
3. Частина мови.
4. Семантичний тип.
5. З якою частиною мови і з формою якого відмінка сполучається.
6. Група за походженням; якщо вторинний, то від якої частини мови утворений.
7. Група за будовою.
8. Особливості правопису.

Сполучник як службова частина мови

1. Речення із сполучником для розбору.
2. Аналізоване слово.
3. Частина мови.
4. Службова функція (зв'язкова і кваліфікаційна).
5. Що поєднує (однорідні члени речення (Δ), частини складного речення (□); сурядний зв'язок – поєднує, підрядний – приєднує, поєднує).
6. Група за способом уживання.
7. Група і підгрупа за синтаксичною функцією у реченні.
8. Група за походженням; якщо вторинний, то від якої частини мови утворений.
9. Група за будовою.
10. Правопис.
11. Розділові знаки.

Частка як службова частина мови

1. Речення із часткою для аналізу.
2. Аналізоване слово.
3. Частина мови.
4. Група за роллю у мові (словотворча, формотворча, фразова).
5. Підгрупа для фразових часток.
6. Група за походженням; якщо вторинна, то від якої частини мови утворена.
7. Група за будовою.
8. Стосується конкретного слова у реченні чи усього речення.
9. Правопис.

Вигук як окрема частина мови

1. Речення з вигуком для аналізу.
2. Аналізоване слово.
3. Частина мови.
4. Група за значенням.
5. Група за походженням; якщо вторинний, то від якої частини мови утворений.
6. Правопис.
7. Спосіб виділення у реченні.
8. Синтаксична роль (якщо є).

Звуконаслідування як окрема частина мови

1. Речення із звуконаслідуванням для аналізу.
2. Аналізоване слово.
3. Частина мови.
4. Група за значенням.
5. Група за походженням (тільки первинні).
6. Правопис.
7. Спосіб виділення у реченні.
8. Синтаксична роль (якщо є).

ПІДГОТУВАННЯ РЕФЕРАТІВ

Підготовка рефератів передбачає глибокий та докладний аналіз проблеми, винесеної в темі реферату.

Алгоритм підготовки

- Ознайомтеся з вимогами до реферату.
- Оберіть тему реферату.
- Доберіть літературу, в якій розкривається тема реферату, під час підбору літератури можна користуватися бібліотечними каталогами (алфавітними, предметними, систематичними) і списком основної та додаткової літератури з навчального посібника (Добролюбова Г. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови: навч. посібник. Житомир: ЖДУ ім. І.Франка, 2021. ___ с.).
- Складіть план реферату.
- Опрацюйте літературні джерела, користуючись порадами до конспектування першоджерел.
- Систематизуйте опрацьований матеріал відповідно до плану реферату.
- Дайте власний критичний аналіз та оцінку висвітленої проблеми.
- Оформіть реферат відповідно до вимог.
- Здайте реферат викладачеві в зазначений термін.

Орієнтовна тематика рефератів до курсу

1. Поділ частин мови на самостійні, службові та окремі в граматиках українських мовознавців: спільне і відмінне.
2. Дієслівна багатозначність у процесі розвитку мови.
3. Функціонально-семантичні групи дієслів.
4. Проблеми поділу дієслів на дієслова дії та дієслова стану.
5. Система граматичних форм дієслів.
6. Характеристика дієслівних форм.
7. Інфінітив як початкова форма дієслова.
8. Проблеми визначення граматичної категорії виду.
9. Проблеми визначення граматичної категорії стану в граматиках українських мовознавців.
10. Способи вираження модальності в українській мові.
11. Семантична багатозначність дієслів наказового способу.
12. Абсолютне та відносне значення часової ознаки дієслова.
13. Уживання одних часових форм у значенні інших.
14. Історичний коментар щодо категорії роду в дієслівних формах.
15. Дієслова з неповною особовою парадигмою.
16. Класи дієслова як індикатор продуктивності дієслівних словотвірних афіксів.
17. Дві основи дієслова як база для утворення усіх дієслівних форм.

18. Проблеми морфемного членування дієслова в сучасних українських граматиках.
19. Словотвір сучасних дієслів.
20. Двоїстий характер дієприкметника.
21. Особливості функціонування дієприкметникових форм на -уч-, -ач- . Сучасні тенденції слововжитку.
22. Ад'єктивізація та субстантивізація дієприкметників у сучасній українській мові.
23. Двоїстий характер дієприслівника.
24. Питання про другорядний присудок.
25. Походження дієприслівника.
26. Часові значення дієприслівника.
27. Особливості адвербіалізації іменників, прикметників та інших частин мови.
28. Особливості адвербіалізації словосполучень і сполучень слів.
29. Особливості функціонування прислівникових сполук.
30. Перехід прислівників до інших частин мови.
31. Складні випадки правопису прислівників.
32. Історія становлення станівника як самостійної частини мови.
33. Історія становлення модальника як самостійної частини мови.
34. Принципи виділення службових частин мови.
35. Загальна характеристика службових частин мови.
36. Особливості класифікації прийменників за семантичними типами.
37. Стилiстична диференціяція прийменників.
38. Синонімія у вживанні прийменників.
39. Полісемія у вживанні прийменників.
40. Особливості класифікації сполучників за синтаксичною ознакою.
41. Розрізнення сполучників та сполучних слів.
42. Полісемія у вживанні сполучників.
43. Стилiстична диференціяція сполучників.
44. Синонімія у вживанні сполучників.
45. Погляди українських граматистів на проблему класифікації часток за значенням, формотворчою та словотворчою роллю.
46. Стилiстична диференціяція часток.
47. Дієслово-зв'язка як службова частина мови.
48. Проблемність визначення статусу інтер'єктива.
49. Складні випадки написання та виділення інтер'єктивів.
50. Перехід звуконаслідувань до класу вигуків.
51. Особливості семантичної класифікації вигуків.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ
ІЗ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ
(МОРФОЛОГІЯ. ІМЕННІ І СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ)

1. Дієслово як самостійна лексико-граматична частина мови, що виражає динамічну ознаку. Семантичні групи дієслів. Розрізнення дієслів дії та дієслів стану.
2. Граматичні категорії дієслів.
3. Система граматичних форм дієслів. Загальна характеристика дієслівних форм.
4. Синтаксичні функції дієслова.
5. Інфінітив. Семантико-морфологічні особливості інфінітива як початкової форми дієслова. Витворення інфінітива, формальні показники цієї дієслівної форми. Граматичні категорії, які властиві інфінітивним формам.
6. Функція інфінітива в синтаксичній системі української мови.
7. Загальнодієслівна граматична категорія виду дієслова. Основні значення дієслів не/доконаного виду. Дієслова симетричної видової парадигми. Одновидові дієслова. Двовидові дієслова.
8. Загальнодієслівна граматична категорія перехідності. Не/перехідні дієслова. Непрямо-перехідні дієслова. Ситуативно-перехідні дієслова.
9. Загальнодієслівна категорія стану. Дієслова активного стану. Дієслова пасивного стану. Зворотно-середній стан дієслів. Позастанові дієслова.
10. Часткова дієслівна категорія способу. Дієслова дійсного способу. Дієслова умовного способу. Дієслова наказового способу. Вживання форм одного способу у значенні іншого.
11. Часткова дієслівна граматична категорія часу. Її зв'язок із категорією виду. Дієслова теперішнього часу. Чергування в основі слова при творенні форми теперішнього часу. Дієслова майбутнього часу. Дієслова минулого часу. Дієслова давноминулого часу. Уживання одних часових форм у значенні інших.
12. Дієслівна категорія особи як вираження стосунку дії до суб'єкта. Характеристика трьох особових форм дієслова. Вживання одних особових форм у значенні інших. Дієслова з неповною особовою парадигмою. Уживання дієслів з узагальнено-особовим, неозначено-особовим значенням. Безособові дієслова. Власне безособові та особові дієслова у безособовому значенні.
13. Дієслівна категорія числа. Сутність категорії числа. Засоби вираження категорії числа у відмінюваних формах дієслова – особових та родових.
14. Дієслівна категорія роду. Вияв категорії роду у структурі дієприкметників, формах минулого та давноминулого часу дієслів дійсного та умовного способу. Історичний коментар щодо категорії роду у дієслівних формах сучасної української мови.
15. Дієвідмінювання. Критерії поділу дієслів на дієвідміни. Засоби розрізнення дієвідмін. Дієслова архаїчної групи.

16. Дві основи дієслова, їх структура. Творення дієслівних форм від основи інфінітива. Творення дієслівних форм від основи теперішнього часу.
17. Класи дієслів. Продуктивні та непродуктивні класи дієслів як результат співвіднесеності основ інфінітива та основ теперішнього часу дієслів.
18. Морфемне членування дієслова. Афікси, що стоять поза основою дієслова.
19. Способи творення дієслова. Не/продуктивні афікси.
20. Дієприкметник як окрема дієслівно-іменна форма. Двоїстий характер дієприкметників. Сильова і частотно-функціональна специфіка дієприкметникових форм сучасної української мови (історичний коментар).
21. Склад і творення дієприкметників.
22. Перехід дієприкметників до класу інших частин мови (ад'єктивація, субстантивація).
23. Спосіб творення дієприкметників.
24. Синтаксична функція дієприкметників.
25. Дієслівні форми на -н-о (-ен-о)/ -т-о. Спосіб творення дієслівних форм на -н-о (-ен-о)/ -т-о.
26. Дієприслівник як окрема дієслівно-прислівникова форма. Загальна характеристика дієслівних та прислівникових ознак. Питання про другорядний присудок. Перехід дієприслівника до класу інших частин мови (адвербіалізація).
27. Спосіб творення дієприслівників.
28. Синтаксична функція дієприслівників. Особливості використання дієприслівникових зворотів.
29. Прислівник як самостійна незмінна частина мови, що має значення ознаки ознаки.
30. Синтаксична функція прислівника.
31. Класифікація прислівників за лексичним значенням. Означальні прислівники. Ступені порівняння якісно-означальних прислівників.
32. Класифікація прислівників за лексичним значенням. Обставинні прислівники.
33. Структура прислівникових основ.
34. Перехід прислівників до класу інших частин мови.
35. Загальна характеристика слів категорії стану (станівник, безособово-предикативні слова, предикат) як самостійної частини мови. Історія дослідження. Лексико-семантичні групи слів-предикатів. Частиномовна база слів категорії стану.
36. Модальник як окрема частина мови. Історія питання. Семантичні розряди модальника. Морфологічні властивості модальника. Синтаксичні властивості модальника. Частиномовний статус модальника.

37. Загальна характеристика службових частин мови.
38. Прийменник. Основні підходи до визначення статусу прийменника.
39. Семантичні типи прийменників.
40. Синтаксичний принцип класифікації прийменників.
41. Походження прийменників.
42. Будова прийменників. Правопис.
43. Визначення сполучника як службової частини мови.
44. Класифікація сполучників за способом уживання.
45. Поділ сполучників за синтаксичною ознакою на сурядні, підрядні та пояснювальні.
46. Походження сполучників.
47. Структура сполучників. Правопис і поставлення розділових знаків.
48. Розрізнення сполучників та сполучних (відносних) слів.
49. Визначення частки як службової модальної частини мови.
50. Класифікація за значенням і функцією, за місцем і роллю у мовних засобах.
51. Фразові частки.
52. Формотворчі частки.
53. Словотворчі частки.
54. Склад часток за походженням.
55. Розрізнення часток та омонімічних слів інших частин мови.
56. Структура часток. Написання часток.
57. Дієслово-зв'язка як компонент синтаксичної конструкції, що виражає предикативні відношення між суб'єктом та атрибутом і утворює разом з атрибутом предикативність.
58. Визначення інтер'єктивів як окремої частини мови. Проблемність визначення статусу інтер'єктивів. Синтаксична функція інтер'єктивів.
59. Вигуки як еквіваленти висловів, що виражають почуття та волевиявлення людей. Семантична класифікація вигуків. Групи вигуків за походженням.
60. Звуконаслідування (ономатопи) – слова, що передають звуки не/живої природи. Класифікація звуконаслідувань. Розмежування звуконаслідувань та безсуфіксних дієслів моментальної дії.

ВРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДО ТЕМИ

«Дієслово як самостійна частина мови»

0. Які граматичні категорії властиві інфінітиву?
- А. час і спосіб;
  - Б. не/перехідність, час;
  - В. спосіб і вид;
  - Г. вид, не/перехідність, стан;
  - Ґ. вид, перехідність, час, особа.

«Дієприкметник, дієслівні форми на -н-о, -т-о, -ен-о, дієприслівник як дієслівні форми»

0. У якому рядку усі слова дієприкметники?
- А. стертий, написаний, відвертий, прибитий;
  - Б. повернутий, зсунутий, добутий, заснулий;
  - В. розквітлий, пригірклий, квітучий, гіркий;
  - Г. сумуючий, сумний, стиглий, досягаючий;
  - Ґ. кислий, рослий, пришерхлий, пахучий.

«Прислівник як самостійна частина мови»

0. У якому рядку усі прислівники пишуться через дефіс?
- А. по/господарськи, по/латині, по/їхньому, по/перше;
  - Б. куди/небудь, аби/де, будь/де, казна/як;
  - В. без/кінця/краю, з/давніх/давен, так/то, по/одинці;
  - Г. ледве/ледве, сама/самісінька, де/інде, на/ура;
  - Ґ. віч/на/віч, на/гора, до/лиця, без/вісти.

«Прийменник як службова частина мови»

0. Правильно вжито прийменник з відмінковою формою іменника:
- А. сходити за хлібом;
  - Б. їхати на тролейбусі;
  - В. вступити в інститут;
  - Г. дізнатися з довідника;
  - Ґ. піти за водою.

«Сполучник як службова частина мови»

0. У якому рядку всі сполучники підрядні?
- А. бо, тому що, оскільки, якби, дарма що;
  - Б. бо, то, зате, коли, як;
  - В. мов, як, однак, начебто, ніби;
  - Г. хай, ні...ні, ледве, якщо, проте;
  - Ґ. якби, що, ні...ні, якщо.. то, нібито.

«Частка як службова частина мови»

0. Серед запропонованих часток фразовими є:
- А. тільки, -таки, де-, аби-;
  - Б. майже, навіть, авжеж, бодай;
  - В. хай, би, бо, так;
  - Г. не, ні, б, не-;
  - Ґ. нехай, ні-, би, лише.

«Інтер'єктив як окрема частина мови»

0. Помилку в написанні вигуків допущено:
- А. добридень, будь-ласка, алло, му-у-у, цабе;
  - Б. ану ж бо, агусі, агов;
  - В. ой-ой, ич, ану-бо, агов;
  - Г. о Боже, ну-ну, кроком руш, овва;
  - Ґ. добридень, на добраніч, ой матінко, ку-ку.

Зразки тестів на відповідність

0. З'ясувати відповідність між службовими частинами мови та їхніми зразками.
А. <u>Чим</u> більше кицьку гладиш, <u>тим</u> вона вище горб піднімає.	1. Прийменник.
Б. Не хвали сам себе – <u>нехай</u> люди похвалять.	2. Сполучник.
В. Лев <u>був</u> за царя звірів.	3. Частка.
Г. Шкода <u>про</u> те й говорити, чого не можна зловити.	4. Сполучне слово.
Ґ. Народ, що має свою мову, має й майбутнє.	5. Дієслово-зв'язка.
00. З'ясувати відповідність між дієслівними формами та їхніми зразками.
А. Колотий лід виблискував на сонці.	1. Дієслово.
Б. Правда очі коле.	2. Дієприкметник.
В. Уколовши палець, дівчинка скрикнула.	3. Дієслівна форма на <i>-но, -то</i> .
Г. Квитки наколото на спеціальний металевий стержень.	4. Дієприслівник.
Ґ. Вік вікувати – не в гостях побувати.	5. Інфінітив.
000. З'ясувати відповідність між службовими частинами мови та їхніми зразками.
А.. <u>Чим</u> більше кицьку гладиш, <u>тим</u> вона вище горб піднімає.	1. Прийменник.
Б. Не хвали сам себе – <u>нехай</u> люди похвалять.	2. Сполучник.
В. Лев <u>був</u> за царя звірів.	3. Частка.
Г. Шкода <u>про</u> те й говорити, чого не можна зловити.	4. Сполучне слово.
Ґ. Народ, що має свою мову, має й майбутнє.	5. Дієслово-зв'язка.

**ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА.
МОРФОЛОГІЯ: ДІЄСЛОВО, ПРИСЛІВНИК»**

1. Теоретичне питання.
2. Увести в речення лексеми (дієслово, дієслівні форми: дієприкметник, дієслівні форми на *-но/ -то*, дієприслівник, прислівник); виконати повний морфологічний розбір як самостійної частини мови (або дієслівної форми).

В. № 1

1. Дієслово як самостійна лексико-граматична частина мови, що виражає динамічну ознаку.
2. *будемо навчатись, жовтіючого, списано, дізнаючись, здалеку.*

В. № 2

1. Функціонально-семантичні групи дієслів. Розрізнення дієслів дії та стану.
2. *тріщить, вивченому, прикрито, всміхаючись, по-новому.*

В. № 3

1. Граматичні категорії дієслів.
2. *проминуло б, почорніла, вказано, вдивившись, здуру.*

В. № 4

1. Загальна характеристика дієслівних форм.
2. *наклею, пришитий, вимочено, збираючись, найдавніше.*

В. № 5

1. Синтаксичні функції дієслова.
2. *зацвітуть, дерев'яніючий, зрубано, вирушивши, якнайшвидше.*

В. № 6

1. Семантико-морфологічні особливості інфінітива як початкової форми дієслова.
2. *прибудуть, вражаючий, спотворено, принісши, без кінця.*

В. № 7

1. Витворення інфінітива, формальні показники цієї дієслівної форми. Суфікси інфінітива. Демінутивні форми інфінітива.
2. *обізвалась, прокидаючись, зроблено, умитий, догори.*

В. № 8

1. Загальна характеристика граматичної категорії виду дієслова.
2. *згорів би, розбуджена, зроблено, промовивши, влітку.*

В. № 9

1. Основні значення дієслів не/доконаного виду.
2. *засвіти, переможена, сказано, скосивши, зранку.*

В. № 10

1. Одновидові дієслова.
2. *помножете, зігріваючий, вимито, забувши, по-латині.*

В. № 11

1. Двовидові дієслова.
2. *подбаймо, змерзлий, скуто, лежачи, наверх.*

В. № 12

1. Дієслова симетричної видової парадигми. Способи творення видових пар.

2. *вишиваю, вилитий, випрасувано, живучи, насмій.*

В. № 13

1. Загальна характеристика граматичної категорії не/перехідності дієслова.

2. *забрала б, зустрічаючись, вирішено, зіснує, увись.*

В. № 14

1. Загальнодієслівна категорія стану. Загальна характеристика. Історія питання.

2. *нехай організує, смажена, спостерігаючи, наказано, на око.*

В. № 15

1. Поділ дієслів на стани.

2. *будемо дружити, родючі, перелякавши, народжено, нарозхват.*

В. № 16

1. Поділ дієслів за способами. Дієслова умовного способу.

2. *скривдила, друкованого, вишукано, похиливши, опівночі.*

В. № 17

1. Поділ дієслів за способами. Дієслова наказового способу.

2. *буде летіти, червоніючи, куплено, закоханому, засвітла.*

В. № 18

1. Поділ дієслів за способами. Дієслова дійсного способу (загальна характеристика).

2. *промовлю, битий, перевиконавши, скріплено, надовго.*

В. № 19

1. Поділ дієслів за часовою ознакою. Дієслова теперішнього часу. Чергування в основі слова при творенні форми теперішнього часу.

2. *одягнешся, забутих, скривджено, друкуючи, спідлоба.*

В. № 20

1. Поділ дієслів за часовою ознакою. Дієслова майбутнього часу. Три форми.

2. *принось, вилитий, розсипано, розуміючи, напівдорозі.*

В. № 21

1. Поділ дієслів за часовою ознакою. Минулий та давноминулий час.

2. *хай гукне, загорнена, здійснено, вирішуючи, з діда-прадіда.*

В. № 22

1. Дієприкметник як окрема дієслівно-іменна форма. Стани дієприкметники.

2. *хай гукне, загорнена, здійснено, вирішуючи, з діда-прадіда.*

В. № 23

1. Дієприслівник як окрема дієслівно-прислівникова форма. Спосіб творення.

2. *був розповів, достиглий, виконано, купуючи, де-не-де.*

В. № 24

1. Прислівник як самостійна незмінна частина мови. Класифікація за лексичним значенням (означальні). Ступені порівняння означальних прислівників.

2. *розмовляють, розсипаний, викреслено, радіючи, з краю в край.*

**ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО КУРСУ
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА.
МОРФОЛОГІЯ: СЛУЖБОВІ ЧАСТИНИ МОВИ, ОКРЕМІ ЧАСТИНИ
МОВИ»**

В. № 1

1. Загальна характеристика службових частин мови.
2. *впоперек, як, досить, от тобі і раз, хур-р.*

В. № 2

1. Визначення прийменника як службової частини мови. Основні підходи до визначення статусу прийменника.
2. *перед, якже, що-, стоп, ш...ш...ш...*

В. № 3

1. Семантичні типи прийменників.
2. *протягом, немов, хай, трясця його матері, тјав-тјав.*

В. № 4

1. Синтаксичний принцип класифікації прийменників.
2. *одночасно з, хоч...але, чи-, ого, ік-ік.*

В. № 5

1. Походження прийменників.
2. *очима, бо, ледве не, нумо, трісь.*

В. № 6

1. Будова прийменників. Правопис.
2. *незважаючи на, якщо, бодай, хоч куди, хрусь.*

В. № 7

1. Основні значення конструкцій з первинними прийменниками.
2. *побіля, чи, його, біс, пі-пі.*

В. № 8

1. Визначення сполучника як службової частини мови.
2. *об, чим...тим, рівно, вау, дзень.*

В. № 9

1. Класифікація сполучників за способом уживання.
2. *оддалік від, ніби, якось, а-кота, кря-кря.*

В. № 10

1. Поділ сполучників за синтаксичною ознакою на сурядні, підрядні та пояснювальні.
2. *завдяки, звідки, й, фас, пурх.*

В. № 11

1. Походження сполучників.
2. *задля, задля того щоб, а, браво, туп-туп.*

В. № 12

1. Структура сполучників. Правопис.
2. *зо, оскільки, ой, геть, бе-бе.*

В. № 13

1. Розрізнення сполучників та сполучних слів.
2. *до, щойно, не-, гол, тьоп-тьоп.*

В. № 14

1. Розрізнення сполучників та омонімів – різних частин мови.
2. *попри, якби...то, ні, гай-гай, цвірінь-цвірінь.*

В. № 15

1. Визначення частки як службової модальної частини мови. Проблема лінгвістичного статусу частки.
2. відповідні розділові знаки:
стосовно, ні...ні, ген, щоб тобі повилазило, хрясь.

В. № 16

1. Класифікація часток за значенням і функцією, за місцем і роллю у мовних засобах (словотворчі частки).
2. *з нагоди, як-от, ні, прошу, рип-скрип.*

В. № 17

1. Класифікація часток за значенням і функцією, за місцем і роллю у мовних засобах (формотворчі частки).
2. *щодо, через те що, майже, хай йому грець, бом-бом.*

В. № 18

1. Класифікація часток за значенням і функцією, за місцем і роллю у мовних засобах (фразові частки).
2. *вздвож, не то...не то, хоча б, марш, гу-гу-гу.*

В. № 19

1. Склад часток за будовою.
2. *крім, або...або, що то за, щоб тобі добра не було, ух-ух-ух.*

В. № 20

1. Склад часток за походженням.
2. *після, не тільки...а й, ні-, о Боже, со-ко-ко.*

В. № 21

1. Розрізнення часток та омонімічних слів інших частин мови.
2. *крізь, наприклад, -б, фу, тік-так.*

В. № 22

1. Дієслово-зв'язка як компонент синтаксичної конструкції, що виражає предикативні відношення між суб'єктом та атрибутом. Класифікація.
2. *в ім'я, ані...ані...ані, -ж, була не була, ту-ту-у.*

В. № 23

1. Проблемність визначення статусу інтер'єктивів.
2. *з-під, ніж, невже, майна, дзелень.*

В. № 24

1. Вигуки як еквіваленти висловів, що виражають почуття та волевиявлення людей. Загальна характеристика.
2. *в ім'я, ані...ані...ані, -ж, була не була, ту-ту-у.*

В. № 25

1. Звуконаслідування – слова, що передають звуки не/живої природи. Загальна характеристика.
2. *разом з, так що, мовляв, нічого собі, бу-бу-бу.*

СПИСОК НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Вільчинська Т., Бабій І. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: навч. посібник. 3-тє вид., переробл., доповн. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2016. 184 с.
2. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Вихованець, К. Городенська, А. Загнітко, С. Соколова; за ред. К. Городенської. К. : ВД Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
3. Горпинич В. Морфологія української мови: підручник. К.: Академія, 2004. 335 с.
4. Караман С., Караман О., Плющ М. Сучасна українська літературна мова: навч. посібн. К.: Літера ЛТД, 2011. 560 с.
5. Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. К.: НАУКМА, 2019. 524 с.

Додаткова

1. Венжинович Н. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібн. 3-тє вид., випр., доповн. К.: Знання, 2008. 304 с.
2. Гнатюк Г. Дієприкметник в сучасній українській літературній мові: монографія. К.: Наукова думка, 1982. 248 с.
3. Вихованець І., Городенська К. Теоретична морфологія української мови. К.: Пульсари, 2004. 398 с.
4. Загнітко А. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
5. Коць Л. Дієприслівник в сучасній українській літературній мові: монографія. К.: Наукова думка, 1964. 164 с.
6. Лобода В., Скуратівський Л. Українська мова в таблицях: Довідник. К., 1993.
7. Островський В., Островська Г. А українською кажуть так...: навч. посібник. Тернопіль: Тернограф, 2013. 456 с.
8. Селіванова О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Київ-Полтава: Брама, 2006. 716 с.
9. Складенко В. Історія українського наголосу. Дієслово: монографія. К.: Наукова думка, 2017. 660 с.
10. Сучасна українська мова. Морфологія: підручник / Л. Алексієнко, О. Зубан, І.Козленко; за ред. А.Мойсієнка; КНУ. К. : Знання, 2013. 504с.
11. Сучасна українська мова / За ред. О. Пономарева. – К.: Либідь, 2001.
12. Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. та ін. К.: Українська енциклопедія, 2000. 750 с.
13. Чукіна В. Граматика української мови в таблицях і схемах: довідкове вид. К.: ВП Логос-М, 2019. 130 с.
14. Чукіна В., Почтаренко О., Почтаренко Г. Український правопис у таблицях, схемах, коментарях: довідк. видання. К.:Логос-М, 2019. 176с.

15. Цілина М. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: навч. посібн. для дистанц. навчання. К.: Ун-т «Україна», 2008. 215 с.
16. Ющук І. Українська мова: підручник. К.: Либідь, 2005. 640 с.

ПРАКТИЧНІ ПОСІБНИКИ

1. Бабій І., Вільчинська Т. Службові слова в сучасній українській мові: посібник. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2004. 96 с.
2. Богдан М., Власенко В., Конторчук Г. Сучасна українська літературна мова. Лексичний, фонетичний і граматичний аналізи: навчально-методичний посібник. Ж.: ПЦ ЖДПУ, 2001. 135 с.
3. Варзацька Л. Формування мовних компетентностей учнів 5-7 класів на уроках української мови: метод. посібник. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2018. 168 с.
4. Вільчинська Т., Бабій І. Сучасна українська літературна мова. Морфологія: Практикум. Ч. 2. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2002. 48 с.
5. Добролюжа Г. Методичні рекомендації до практичних занять із сучасної української літературної мови (Морфологія. Дієслово та його форми. Службові частини мови). Житомир: Вид-во ЖДУ, 2021. ___ с.
6. Мединська Н. Сучасна українська літературна мова. Збірник вправ з морфології: навч. посібник. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2007. 184 с.
7. Плющ М., Леута О., Гальона Н. Сучасна українська мова: збірник вправ. К.: Вища школа, 1995. 285 с.
8. Прус В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Зразки розборів. Ж.: ПЦ ЖДПУ, 2011. 176 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

- Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
- Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
- Библиотека Гумер [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gumer.info/>
- Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: www.dnrb.gov.ua.
- Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
- https://ukrainskamova.com/publ/chinnij_pravopis/morfologija_i_pravopis/perekhidni_i_neperekhidni_dieslova/6-1-0-117
- <https://school.home-task.com/slovotvir-diyeslova/>
- <https://studfile.net/preview/5056043/page:9/>

<https://studfile.net/preview/2425929/page:21/>

http://irbisbuu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vznu_fi_2012_1_91.pdf

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	3
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ	9

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ПЗ № 1-3. Дієслово як самостійна лексико-граматична частина мови	14
ПЗ № 4-5. Дієприкметник, дієслівні форми на <i>-н-о (-ен-о), -т-о</i> , дієприслівник як окремі дієслівні форми	21
ПЗ № 6-8. Прислівник Станівник. Модальник	25
ПЗ № 9. Службові частини мови. Прийменник	28
ПЗ № 10-11. Сполучник як службова частина мови	32
ПЗ № 12. Частка як службова частина мови	37
ПЗ № 13-14. Інтер'єктив як окрема частина мови. Вигук. Звуконаслідування (ономатоп)	40
Модульна контрольна робота № 1 (зразок)	43
Модульна контрольна робота № 2 (зразок)	45
Схеми морфологічного розбору частин мови	47
Підготування рефератів	49
Питання до екзамену із СУЛМ. Морфологія	51
Тестові завдання (зразки)	54
Індивідуальні завдання	56
СПИСОК НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	60